

“INDORAMA CORPORATION” КОМПАНИЯСИНING МАМЛАКАТИМИЗДАГИ ФАОЛИЯТИНИ КЕНГАЙТИРИШ РЕЖАЛАРИ ҚўЛЛАБ-ҚУВВАТЛАНДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 11 октябрь куни Сингапурнинг “Indorama Corporation” компанияси асосчиси ва раиси Шри Пракаш Лохия бошчилигидаги делегацияни қабул қилди.

Ўзбекистон иқтисодиётининг кимё, тўқимачилик ва қишлоқ хўжалиги соҳаларида йирик инвестор ва муҳим технологик ҳамкор бўлган ушбу компания билан ўзаро манфаатли шерикликни янада ривожлантириш масалалари кўриб чиқилди.

Таъкидлаш жоизки, “Indorama Corporation” томонидан мамлакатимизда пахта толасини етиштириш ва чуқур қайта ишлашга қаратилган йирик инвестиция лойиҳалари амалга оширилди. Қўқон суперфосфат заводи модернизация қилинмоқда.

Давлатимиз раҳбари сингапурлик инвесторнинг Ўзбекистонда янги лойиҳаларни амалга ошириш, шу жумладан, “Фаргонаазот” акциядорлик жамияти қувватларини кенгайтириш, тармоқ корхоналарини хусусийлаштириш, тўқимачилик ва қишлоқ хўжалигида замонавий ишлаб чиқаришларни ташкил этиш режаларини қўллаб-қувватлади.

Ушбу лойиҳаларни амалга ошириш натижасида компаниянинг мамлакатимизга тўридан-тўри инвестициялари умумий ҳажми ҳозирги 600 миллион доллардан 850 миллион долларгача ошадди.

Инвестициявий ҳамкорликнинг устувор лойиҳаларини илгари суриш бўйича “йўл харитаси”ни қабул қилиш муҳимлиги қайд этилди.

Ўза

ТУРИЗМ СОҲАСИ ВА “ЯШИЛ МАКОН” ЛОЙИҲАСИ ДОИРАСИДАГИ ВАЗИФАЛАР МУҲОКАМА ҚИЛИНДИ

Президент Шавкат Мирзиёев раислигида 11 октябрь куни туризм ва маданият масканлари имкониятини тўлиқ ишга солиш, “Яшил макон” умуммиллий лойиҳасининг кузги мавсумини ташкил этиш масалалари юзасидан видеоселектор йиғилиши ўтказилди.

Маълумки, туризм иқтисодиёт учун қўшимча ва туганмас манба. Шу боис, ҳар бир давлат сайёҳларни жалб этишга ҳаракат қилади. Мамлакатимизда бу соҳага кенг имкониятлар яратилаётгани натижасида меҳмон ўринлари, саёҳат жойлари ва йўналишлари кўпайиб бормоқда.

Ўтган 8 ойда юртимизга хориздан 4 миллион 300 минг нафар турист келган, улардан 1 миллиард 400 миллион доллар тушум бўлган. Қўшимча дам олиш кунлари ва чегирма берилгани натижасида ички сайёҳлар сони 15 миллион нафарни ташкил қилиб, ўтган йилгига қараганда 2 баробарга ўсган.

Туризм инфратузилмаси изчил ривожланмоқда. Жорий йилда 15 мингта янги меҳмон ўринлари ташкил этилиб, уларнинг сони 137 мингтага етди. 540 та дам олиш ва кўнгилочар маскан барпо этилди, 70 та туризм маршрути очилди.

Шунингдек, 6 та хусусий авиакомпания иш бошлади, янги 23 та самолёт олиб келинди, 20 та халқаро ва 6 та ички қатнов йўлга қўйилди. Самарқанд аэропортида ҳафталик халқаро рейслар 46 тадан 85 тага кўпайди. 1 минг 300 та замонавий автобус харид қилиниб, 38 та йўналиш очилди.

Йиғилишда туристларни кўпайтириш бўйича янги имкониятлар муҳокама қилинди.

Аввало, қўшни давлатлардан, Россия ва Хитойдан сайёҳларни жалб қилиш учун қўлай имконият борлиги таъкидланди. Хусусан, мамлакатимизда минглаб санаткорхоналари, аҳоли турар жойлари барпо этилиб, табиий газга талаб ортиб бораётган, қолаверса, ўтган йилги энергетик тақчиллик оқибатлари ҳали ёддан чиқмаган бир пайтда газ импортига оид бу янгилик эътирофга лойиқ, албатта.

Ўза

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИ МДҲ САММИТИДА ИШТИРОК ЭТАДИ

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев Қирғиз Республикаси Президенти Садир Жапаровнинг таклифига биноан Мустақил Давлатлар Ҳамдўстлиги Давлат раҳбарлари кенгашининг навбатдаги мажлисида иштирок этиш учун 13 октябрь куни амалий ташриф билан Бишкек шаҳрида бўлади.

Саммит тадбирлари давомида МДҲ доирасидаги кўп томонлама ҳамкорликни янада кенгайтириш, жумладан, савдо, инвестициялар, sanoat кооперацияси, инновациялар, рақамлаштириш, транспорт, таълим, маданият ва бошқа соҳаларда қўшма дастур ва лойиҳаларни амалга ошириш масалалари кўриб чиқилади.

Давлат раҳбарлари халқаро кун тартибидagi масалалар юзасидан ҳам фикр алмашдилар. Йиғилиш якунида Ҳамдўстлик доирасидаги ҳамкорликнинг устувор йўналишларига доир қатор битим ва қарорларни қабул қилиш кўзда тутилган.

Ўза

ТАРАДДУД

Давлатимиз раҳбарининг шу йил 5-7 октябрь кунлари Россия Федерацияси Президенти таклифига биноан ушбу давлатга расмий ташрифи самарали кечди. Айниқса, ташриф доирасида Россиядан Қўзғоғистон орқали мамлакатимизга газ етказиб берилиши бўйича келишувлар юртдошларимиз учун қувонарли бўлди.

УСТЮРТ КЕНГЛИКЛАРИДА КўМИЛГАН БОЙЛИК

Ушбу воқелик қайси жиҳати билан аҳамиятли, аксарият юртдошларимиз нега бундан хурсанд бўлмоқда, деган ҳақиқ савол туғилиши табиий. Маълумки, ўтган қишда кузатишган аномал совуқ энергетика таъминоти билан боғлиқ муаммоларимизни кўрсатиб, шу жумладан, газ босими пастиги тўғрисида маълум муддат уйларимиз исимида, аввалгига автомобильларга газ тўлдириб шохобчаларида турнақатор навбатлар пайдо бўлди, кейинчалик эса вақтинчалик ишламади ҳам.

Россия газини “реверс” тарзида импорт қилиш масаласига келсак, маълумотларга кўра, Ўзбекистон ҳар йили Россиядан 2,8 миллиард куб метр газ сотиб олади. Мамлакатимизда минглаб санаткорхоналари, аҳоли турар жойлари барпо этилиб, табиий газга талаб ортиб бораётган, қолаверса, ўтган йилги энергетик тақчиллик оқибатлари ҳали ёддан чиқмаган бир пайтда газ импортига оид бу янгилик эътирофга лойиқ, албатта.

Ўза

ИЛМ-ФАН ТАРАҚҚИЁТИ

ТИББИЁТДА ЯДРОВИЙ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ҚўЛЛАШ ҚАНЧАЛИК МУҲИМ?

Ўзбекистон Фанлар академиясининг 80 йиллиги мамлакатимиз илмий жамоатчилиги учун алоҳида аҳамиятга эга. Жойларда мақсуд санана бағишланган катта илмий анжуманлар, турли тадбирлар ташкил этилмоқда. Шундай йиғинлардан бири 3-5 октябрь кунлари Бухоро шаҳрида бўлиб ўтди. “Ядровий тиббиёт” мавзусидаги халқаро конференцияда ўндан ортиқ давлатдан 200 га яқин олимлар, соҳа мутахассислари иштирок этди.

Ўза

БУЮК ЎЗБЕК ЙўЛИ ЭРКИН НАФАС ОЛАЁТГАН ХАЛҚ

ЁХУД МУНОСИБ ЯШАШ БАҲТИ

Она тилимизда “яшамоқ” сўзининг маънодошлари кўп. Чунончи, “ҳаёт кечирмоқ”, “тирикчилик қилмоқ”, “турмуш кечирмоқ”, “рўзгор тебратмоқ”, “кун кўрмоқ”, “истикомат қилмоқ” каби сўз бирикмалари шу ёки шунга яқин маънони ифода этади. Лекин инсон яшаётган шароит, уни ўраб турган ижтимоий муҳит ёки вазиятга қараб, ушбу сўз ва иборалар ўзгача семантик урғуга, яъни маъно қатламларига ҳам эга бўлиши мумкин.

Масалан, бундан 8-10 йил олдин ўзимиз яшаётган маҳалла ёки қишлоғимиз аҳолиси билан кундалик ҳаёт ташвишлари ҳақида суҳбатлашсак, “Ҳа, энди амал-тақал қилиб кун кўриб юрибмиз-да, иложимиз қанча”, дегувчилар кўп бўларди. Ўзбекистон андиша пардаси билан ҳақиқий ҳолат бир оз

юмшатиб айтилган бу сўзлар замирида турмушнинг ночорлиги, етишмовчилик ва муаммолар ҳар қадамда учраб туриши билан боғлиқ дарду ҳасрат мужассам эди.

Ўза

МУНОСАБАТ

СИНАЛГАН ИНСТИТУЦИОНАЛ ШЕРИКЛИК: ҚУЛАЙ ТРАНСПОРТ-ЛОГИСТИКА ВА САВДО-ИҚТИСОДИЙ БОЗОРЛАРГА ЧИҚИШ КЕЛИШУВИ

Қўнғиротбой ШАРИПОВ, Тошкент давлат иқтисодиёт университети ректори

Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 5-7 октябрь кунлари Россияга расмий ташрифи доирасидаги олий даражадаги учрашувда қўшма корхоналар фаолиятини кенгайтириш, инвестиция салмоғини ошириш, миграция ва маданий-гуманитар соҳалардаги муносабатларни кўриб чиқиш бўйича музокаралар ўтказилди.

Савдо-иқтисодий, транспорт-логистика, нефть-газ ва энергетика тармоғидаги шартномалар таҳлил қилиниши баробарида илм-фан, таълим соҳасидаги ҳамкорлиқни янги босқичга олиб чиқиш бўйича ҳам мулоқот қилинди. Россия ва Ўзбекистон ўртасидаги муносабатлар ўттиз икки йиллик мус-

миз савдо-иқтисодиёти Россия ишбилармонлари учун ҳам қулай шериклик инфратузилмаси сифатида роль ўйнайди, деб айтишимиз мумкин. Экспертлар фикрича, Ўзбекистон трансферт темир йўли имкониятлари ва Афғонистондаги қийин вазият-

до транспорт-логистика фаолиятимиз табиий равишда боғлиқлигини кўрсатади. Шу билан бирга, Россия Ўзбекистон ҳудудида қўшма корхоналар ва ишлаб чиқариш қувватларини ташкил этиб, иқтисодиётимизга бевосита инвестор сифатида ҳам сезиларли улуш қўшиб келади.

Ўзбекистон ташқи савдо фаолиятида бу иқтисодий ҳамкорлик савдо оқимларимиздаги барча турдаги тўсиқларни (тариф ва тарифсиз чекловлар, транспорт тўсиқлари) енгиллаштириш, иқтисодиёт инфратузилмасини ривожлантириш учун Россиянинг ресурс ва технологик салоҳиятидан фойдаланишга хизмат қилади.

Ўзбекистон 2020 йилда МДХ раиси сифатида транспорт соҳасида 2020-2025 йилларда халқаро ташишларда МДХга аъзо давлатлар ҳудудларида транспорт хавфсизлигини таъминлашда хавфсизлик стратегиясини амалга ошириш бўйича ҳаракатлар режасини рўёбга чиқарди. Шунингдек, МДХни янада ривожлантириш концепцияси ва уни амалга ошириш бўйича саъй-ҳаракатларни қўллаб-қувватламоқда.

Келгусида мазкур стратегик ҳужжатларда белгиланган устувор вазифалар бажарилиши транспорт соҳасида ҳамкорликнинг меъёрий-ҳуқуқий базасини такомиллаштириш, МДХга аъзо давлатларнинг транзит салоҳиятини рўёбга чиқариш самарадорлигини ошириш, халқаро ҳамкорлиқни бирлаштириш ривожлантиришга катта ёрдам беради.

Бугун Россияда меҳнат ресурсларига катта эҳтиёж бор. Ўзбекистонлик меҳнат мигрантларининг аксари Россияда ишламоқда. 2021-2022 йилларда фуқароларимизнинг 50 фоиздан кўпи айнан Россияга ишлаш учун йўл олган.

Президентимиз ташрифи чоғида мигрантларга иқтисодий шарт-шароит яратиш масалалари кўриб чиқиши ҳам юрtdошларимизнинг Россия ҳудудида эркин ишлаши учун қонуний кафолатлар яратяди.

20 фоиз ташқи айланма билан Хитойни ортда қолдирди.

Тинч ва хавфсиз мамлакат — Ўзбекистонга россиялик сайёҳларнинг қизиқиши ҳам ошиб бормоқда. Сайёҳлар оқими мамлакатимизда яратилган туризм объектлари инфратузилмаси жадал ривожланиши ҳисобига кескин кўтарилган.

Россия фуқаролари наздида Ўзбекистоннинг туристик жозибадорлиги ошаётгани у ердан сайёҳлар оқими йил бошидан буён 20 фоиз кўпайганида кўринади.

Давлатимиз раҳбарининг ташрифи доирасида қатор муҳим тadbирлар, жумладан, ҳукумат раҳбарлари даражасидаги қўшма комиссиянинг туртинчи йиғилиши, Ўзбекистон ва Россия олий таълим муассасалари ректорларининг Худудлараро конференцияси, учинчи Худудлараро ҳамкорлик форуми, Бутунроссия кўргазма марказида Ўзбекистон павильони очилиши, Иқтисодий ҳамкорлик бўйича икки томонлама ҳукуматлараро комиссия кичик комиссиялари йиғилишлари ва бошқалар бўлиб ўтди.

Хусусан, Қозон шаҳрида Татаристон Республикаси раиси Рустам Миниханов билан учрашув ҳам самарали кечди. Музокараларда истиқболли қўшма лойиҳалар муҳокама қилинди. Жизза шаҳрида Қозон федерал университети филиали фаолиятига ҳам алоҳида тўхталиб ўтилди. Ўзбекистонда Россиянинг "Олабуға" ва "Мастер" технопарклари билан янги санат паркларини ташкил этиш, мамлакатимизда тadbиркорликни кенгайтириш ва қўшимча қиймат яратиш бўйича эришилган келишувлар қайд этилди.

Музокараларда рақамлаштириш, соғлиқни сақлаш, таълим соҳаларида ҳамда Ўзбекистонда электрон савдонини жорий қилиш бўйича лойиҳаларни биргаликда амалга ошириш масалалари муҳокама қилинди ва мамлакат ҳудудлари ўртасида 3,5 миллиард долларлик ҳужжатлар имзоланди.

Бундай улкан сармоялар юртимизда бандликни таъминлаш имконини берувчи товар айирбошлаш суръатини сақлаб қолиш ва кооперация алоқаларини кенгайтиришга йўналтирилади. Икки мамлакат ҳудудларининг амалий шериклигини янада ривожлантириш ва уни аниқ лойиҳалар билан бойитиш учун шаҳарсозлик, уй-жой фондини реновация қилиш соҳаларида тажриба алмашилади.

Худудлар кесимида санат кооперацияси бўйича йил бўйи ўзаро ташрифлар режа-жадвалини ўз ичига олган "йўл харитаси"ни тайёрлаш юзасидан келишувлар ҳамкорлик истиқболларини янада мустаҳкамлайди.

Ташриф доирасида икки мамлакат ҳукуматлари ва вазирликлари томонидан 10 та ҳужжат имзоланди. Хусусан, Самарқанд шаҳрида Россия бош консулхонасини очиб, ваколатли иқтисодий оператор институтларини ўзаро тан олиш, "Агроэкспресс" тезкор темир йўл ташувларини ташкил этиш лойиҳасини амалга ошириш тўғрисида битимлар, Ташқи ишлар вазирликлари ўртасида 2024-2025 йиллар учун ҳамкорлик дастури, шунингдек, транспорт, илм-фан, таълим ва маданият соҳаларида ҳамкорлик бўйича ҳужжатлар шулар жумласидан.

ИНСОН ҲУҚУҚЛАРИ УМУМЖАҲОН ДЕКЛАРАЦИЯСИНING 75 ЙИЛЛИГИГА

ЮКСАК ҲУҚУҚИЙ ОНГ МУҲИТИ

ЖАМИЯТДА ҚИЙНОҚ ВА ЗЎРАВОНЛИККА ЧЕК ҚЎЯДИ

Салоҳиддин ҲАМРОЕВ, Ички ишлар вазирлигининг Ташкилий департаменти катта юрисконсулты

Инсон ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлаш демократик ҳуқуқий давлат ва фуқаролик жамияти барпо этишнинг муҳим шарты ҳисобланади. Шу боис, ривожланишнинг юқори чўққиларини кўзлаб илгарилатган ҳар бир давлат бу масалага устувор аҳамият қаратади. Жумладан, Ўзбекистонда ҳам бу йўналишда кенг қамровли ислохотлар амалга оширилмоқда. Янги таҳрирдаги Конституциямизда инсон ҳуқуқларини таъминлаш мақсадида муҳим чоратadbирлар белгиланган. Айни пайтда Бош қонуимизда ўз аксини топган муҳим тамойилларни ҳаётга татбиқ этиш бўйича кенг қамровли ишлар олиб борилаётир.

Инсон ҳуқуқи ҳақида гап кетганда, қийноқ ва зўравонлик ҳолатларига қарши курашиш масаласи доимо кун тартибига кўтарилади. Бу бежиз эмас. Бугунги глобаллашган дунёда инсон эрки ва ҳуқуқларини химоялаш борасида замонавий тизим яратилганига қарамай, ҳали-ҳануз муаммолар учраб турибди. Инсон эрки ва ҳуқуқига раҳна олгучи бундай ноҳуш ҳолатлар жамият ривожини, тинчлик ва тараққиётга жиддий тўсиқдир. Шу боис, жаҳон ҳамжамияти бундай ҳолатларнинг олдини олиш, адолатли, эркин ва фаровон дунёни барпо этишга интилиб келади.

Инсон ҳуқуқлари умумжаҳон декларацияси ва БМТнинг қийноқ ҳамда муомала ва жазолашнинг қаттиқ, шафқатсиз, инсонийликка зид ёки қадр-қиммати камситувчи турларига қарши конвенцияси ана шундай глобал муаммоларга қарши курашишга йўналтирилган муҳим ҳужжатлардир. Дунёнинг кўплаб мамлакатлари қаторида Ўзбекистон ҳам бу ҳужжатларга қўшилган ва мажбуриятларини изчил бажариб келмоқда. Янги таҳрирдаги Конституциямизда ҳам бу борада устувор вазифалар белгилаб берилди.

Хусусан, ҳеч ким қийноққа солиниши, зўравонликка, бошқа шафқатсиз, ғайиринсоний ёки инсон қадр-қимматини камситувчи муомалага ёҳуд жазога дучор этилиши мумкин эмаслиги қатъий белгилаб қўйилган. Бундан ташқари, Жиноят кодексида ҳам бундай муомала ҳамда жазо турларини қўллаш учун жавобгарлик назарда тутилган. Бу, ўз навбатида, БМТнинг қийноқларга қарши конвенцияси талабларига тўлиқ мос келади.

Айни пайтда бу йўналишдаги ишларни халқаро андозалар даражасида ташкил этишга устувор вазифа сифатида қаралмоқда. Шу

Президентимизнинг 2021 йил 26 июндаги "Қийноққа солиш ҳолатларини аниқлаш ва уларнинг олдини олиш тизимини такомиллаштиришга доир қўшимча чора-тadbирлар тўғрисида"ги қарори бу йўналишдаги ишларда мустаҳкам ҳуқуқий асос бўлиб хизмат қилмоқда.

Айни пайтда бу жаҳада миллий ва халқаро ҳужжатлар тавсияларини ҳисобга олган ҳолда, қийноққа солишнинг олдини олиш бўйича миллий превентив механизмлари изчил такомиллаштириляпти. Шу билан бирга, жамиятимизда қийноққа солиш ҳолатларини аниқлаш ва уларнинг олдини олиш тизимини халқаро ҳуқуқнинг инсон ҳуқуқлари соҳасидаги умумэтироф этилган принциплар ва нормаларига мувофиқлаштириш бўйича иш олиб борилаётир.

Жумладан, Инсон ҳуқуқлари бўйича Ўзбекистон Республикаси Миллий маркази томонидан соҳадаги миллий таълим дастури доирасида қийноққа солишга қарши курашиш бўйича терговга қадар текширув, суриштирув, дастлабки терговни амалга оширувчи органлар ва жазони ижро этиш муассасалари ходимлари учун қисқа муддатли ўқув курслари ташкил этиляпти. 2023 йилнинг биринчи ярим йиллиги давомида Тошкент, Бухоро ва Фарғона вилоятларида ички ишлар ҳамда прокуратура органларининг қарийб 200 нафар ходими ўшбу ўқув курсларида малака оширди.

Қўнунчиликка киритилган сўнгги ўзгартришлар шахсларнинг, айниқса, маҳкумларнинг ҳуқуқ ва эркинликларига риоя этилишини, шаъни ва қадр-қиммати ҳурмат қилинишини таъминлашга замин яратмоқда. Озодликдан маҳрум этиш жойларида маҳкумларни сақлаш шароитларини инсонпарварлик нуқтаи назаридан янада яхшилашга қаратилган тизимли ишлар амалга оширилмоқда.

мақсадда ҳаракатланиш эркинлиги чекланган шахслар сақланганидан жойларда қийноқларнинг олдини олиш борасида тизимли иш олиб бориляпти. Бу борада ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар ҳамда жазони ижро этувчи муассасалар фаолиятини назорат қилиш бўйича Омбудсман институтининг ваколатлари мустаҳкамлаб қўйилди. Қийноқларнинг олдини олишдаги фаолиятни такомиллаштириш бўйича миллий превентив механизмлар жорий этилди.

Унга қўра, омбудсманга жазони ижро этиш муассасаларига кириш ҳамда мониторинг олиб бориш ваколати берилди. Биргина 2021 йилнинг ўзида омбудсман томонидан жазони ижро этиш муассасаларига жами 177 та мониторинг ташрифи амалга оширилган бўлса, бу кўрсаткич 2022 йилда 381 тани ташкил этди.

Ўзбекистон 2020 йилда МДХ раиси сифатида транспорт соҳасида 2020-2025 йилларда халқаро ташишларда МДХга аъзо давлатлар ҳудудларида транспорт хавфсизлигини таъминлаш бўйича хавфсизлик стратегиясини амалга ошириш бўйича ҳаракатлар режасини рўёбга чиқарди. Шунингдек, МДХни янада ривожлантириш концепцияси ва уни амалга ошириш бўйича саъй-ҳаракатларни қўллаб-қувватламоқда.

тақил тараққиёт синовидан муваффақиятли ўтиб келмоқда. Бугунга келиб, икки давлат ўртасида, айниқса, савдо-иқтисодий, санат ҳамкорлиги жадал кенгаймоқда.

Бундан ташқари, ҳукуматлар ва парламентларо, ректорлар даражасида прагматик, конструктив ҳамкорлик мустаҳкамланмоқда, маданий-гуманитар алоқалар сезиларли даражада интеграциялашяпти. Таълим соҳасида фаол ҳамкорлик ва қўшма таълим дастурлари, конференциялар мунтазам ўтказиб келинади.

Ҳамкорлиқни янада кенг қўламда ривожлантиришдан икки томон бирдек манфаатдор ва иқтисодиётда бир-бирини тўлдириб бормоқда. Назарий жиҳатдан олиб қараганда ҳам иқтисодий соҳада ресурсларни халқаро бозорга жалб қилиш устуворлик касб этади. Қимматли қоғозлар чиқариш, маҳсулотни чет элда сотишдан даромад олиш, инсон ресурсларини ривожлантириш, иқтисодиётга тўғридан-тўғри хоржий инвестицияларни жалб қилиш каби ислохотлар шулар жумласидандир.

Ўзбекистон учун Россия талабгир бозор сифатида муҳим бўлиб, узоқ йиллик транспорт, логистика, қишлоқ хўжалиги, агросаноат, чорвачилик, кадрлар тайёрлаш ва илм-фан, тиббиёт, фармацевтика соҳаларидаги инновацияларни қўллаш тажрибасига эга.

Хусусан, транспорт-логистика соҳаси Ўзбекистон учун стратегик аҳамиятга эга бўлиб, мамлакатимиз ишлаб чиқариш экспортида денгизга қараб жанубий йўналишда, жануби-ғарбий йўналишда эса Покистон ва Эрон орқали Ҳинд океанига чиқишга интиломоқда.

Шу боис, Ўзбекистон Жанубий Осиё давлатлари бўлимиш Ҳиндистон ва Покистон билан фаол савдо-иқтисодий ҳамкорлик битимларини имзолаб келади. Шу нуқтаи назардан, мамлакатимиз саъй-ҳаракатлар Россиянинг Жанубий Осиё мамлакатлари билан муносабатларида Ўзбекистонни иқтисодий шерик сифатида майдонга чиқаради.

саъй-ҳаракатлар Россиянинг Жанубий Осиё мамлакатлари билан муносабатларида Ўзбекистонни иқтисодий шерик сифатида майдонга чиқаради.

Мамлакатимиз Қирғизистон орқали Хитой билан транспорт алоқаларини яхшилаш бўйича савдо-иқтисодий, дипломатик алоқаларини такомиллаштирмоқда. Ўзбекистон юк оқимининг асосий улуши шимолий йўналишда, яъни Россия ва Қозғистон орқали ўтади. Бу эса Россия билан ташқи сав-

Ўтган даврда имзоланган ҳужжатларга қўра, Россия Ўзбекистонга тоғ-кон саноти хомашёлари ва маҳсулотлари, технологиялар, транспорт воситалари, озиқ-овқат маҳсулотлари, ёғоч ва целлюлоза-қоғоз, нефть маҳсулотлари, дори-дармон етказиб беради. Ўзбекистон эса Россияга тўқимачилик ва пойабзал, қишлоқ хўжалиги ва бошқа санат маҳсулотлари экспорт қилади.

2022 йилда Ўзбекистон ва Россия ўртасида савдо, санат кооперацияси ва бошқа йўналишларда 2022-2026 йилларга мўлжалланган комплекс дастур имзолангани икки мамлакатнинг иқтисодий ҳамкорлиги самарадорлигига замин бўлмоқда.

Бу галги расмий ташриф доирасида санат маҳсулотлари ва технологиялари, санат кооперацияси лойиҳаларини амалга ошириш масалалари ҳам кўриб чиқилди.

Ўтган даврда имзоланган ҳужжатларга қўра, Россия Ўзбекистонга тоғ-кон саноти хомашёлари ва маҳсулотлари, технологиялар, транспорт воситалари, озиқ-овқат маҳсулотлари, ёғоч ва целлюлоза-қоғоз, нефть маҳсулотлари, дори-дармон етказиб беради. Ўзбекистон эса Россияга тўқимачилик ва пойабзал, қишлоқ хўжалиги ва бошқа санат маҳсулотлари экспорт қилади.

Ўзбекистон МДХда Россиянинг учта асосий савдо шеригидан бири бўлиб, 2022 йилда ўзаро савдо ҳажми бўйича рекорд кўрсаткичлар қайд этилди. 2021 йилда Россия Ўзбекистоннинг асосий савдо шериги сифатида қарийб

Ўзбекистон Президенти мамлакатларимиз ўртасидаги савдо-иқтисодий ва инвестициявий ҳамкорликда нафақат микродий кўрсаткичлар барқарор ўсиб бораётгани, балки сифат жиҳатидан ўзгаришлар рўй берганига эътибор қаратди. Хусусан, илгари ўзаро товар айирбошлаш таркибининг аксариятини хомашё ташкил этган бўлса, бугунги кунда 70 фоизи юқори қўшилган қийматли маҳсулотларга тўғри келмоқда.

Маҳаллий энергия тизими муаммоларини ҳал қилиш ҳар бир давлатнинг устувор вазифаларидан. Шу боис, ташриф чоғида Россиядан Қозғистон ҳудуди орқали Ўзбекистонга табиий газ етказилишига старт берилгани муҳим аҳамиятга эга.

Бу лойиҳа мамлакатимиз энергетик хавфсизлигини таъминлаш, "мовий ёқилғи"ни кафолатли етказиб бериш манбаларини диверсификация қилиш йўлида олдинга ташланган катта қадам, истеъмолдаги мавсумий номуносиблиқни бартараф этиш, аҳолини газ ва электр энергияси билан ишончли ва узлуксиз таъминлаш учун энергия ресурсларининг қўшимча захираларини яратишга хизмат қилади.

БУЮК ЎЗБЕК ЙЎЛИ

ЭРКИН НАФАС ОЛАЁТГАН ХАЛҚ, ЁХУД МУНОСИБ ЯШАШ БАХТИ

“Азиз ватандош, келинг, жонажон юртимиз равнақи, буюк мақсадлар ижроси йўлида қўлни қўлга бериб, бирлашайлик! Бирлашган халқ ва жамият ўзининг бунёдкорлик қудрати билан қандай улғу ишларга қодир эканини амалда яққол намоеён этиб, ҳар биримиз келажақ авлодларга эзгу ном, ибратли ҳаёт ва мактаб қолдирайлик.

Фурқат ЖҰРАҚУЛОВ, Республика Маънавият ва маърифат маркази раҳбарининг биринчи ўринбосари

Бошланғичи 1-бетда

Бугунги кунда-чи?

Энди ана шу одамларнинг аксарияти “Э, мана, инсондек яшай бошладик, бўлар экан-ку, бечоранинг ҳам елкасига офтоб тегаркан-ку!” деган фикрини миннатдор бўлиб айтмоқда.

Чиндан ҳам ўтган гоёт қисқа даврда оддий юрtdошларимиз ҳаётда кескин ижобий ўзгаришлар юз берди. Илгари йўлимиздаги ҳеч қандай куч билан теб-

Давлат ўз фуқароларига ишонмас, тадбиркорлик ва бошқа қонуний фаолиятлар учун имконият яратиб бериш у ёқда турсин, ҳатто қонуний ишлаб толган пулини банкда чет эл валюта-сига алмаштириб олишига йўл бермас эди.

Тошкент шаҳрига кириб келишдаги назорат постларини айтинг!

Болалар боғчаси ва уй-жой соҳасидаги муаммоларни айтинг!

Бечора ота-оналарнинг ўғил-қизларини тўққизинчи синфдан сўнг қайси лицей ва коллежга берсам экан деб, дардини кимга айтишни билмасдан, бош чангаллаб, изиллаб юрганларини айтинг!

Ишсизлик, хорижга меҳнат мигранти сифатида бориш йўлидаги тўсиқлар, давлат хизмати кўрсатишдаги сансоларликлар, олий ўқув юртига киришдаги ҳар йили то январь ойига қадар чўзиладиган боши-кеги йўқ машамшалар!..

Э, қайси бирини айтасиз! Санайверсангиз, адоғи кўринмайди бу яқин тарихнинг...

Қисқаси, ҳар қадамда адолатсизлик, ҳар эшикда инсон шаънини камситиб, ерга урадиган муҳит ҳукмрон эди.

Наҳотки, шунча муаммолар бир неча йилга қолмасдан ҳал бўлиб кетган бўлса!

Наҳотки, йиллар давомида ҳақиқат излаб овера бўлган одамларнинг кўксига шамол тегиб, орзу-армонлари ушалаётган бўлса!

Тўғриси, одам дафъатан ишонгиси келмайди. Булаётган ислохот ва янгиликлар бамисоли тушда кечаётгандек. Лекин буларнинг барчаси ҳақиқат, бугунги кунимизнинг реал воқелиги, туш эмас, азиз ватандош, хотиржам бўлинг!

ратиб, кўпориб бўлмайдигандек туюлган қоядек зил ва оғир говлар улкан жасорат билан даст кўтарилиб, узоқ-узоқларга улоқтириб ташланди. Мамлакатимизда бундан етти йил олдин бошланган ўзгаришлар шамолли халқимиз ҳаёти ва тараққиётига ҳалақит бериб турган барча тўсиқларни йўлимиздан суғуриб ташламоқда. Ислохотлар ҳар бир инсон, оила ва маҳалла ҳаётига жадал кириб бормоқда.

Холбуки, илгари ҳам Конституция-миз, қонунларимиз бор эди. Уларда ҳар бир юрtdошимизнинг фуқаролик ҳуқуқлари белгилаб қўйилган. Ана шу ҳуқуқларни амалда таъминлаш шарт бўлган давлат ва ҳокимият органлари ҳам мавжуд эди. Лекин, афсуски, одамларнинг оддий фуқаролик ҳуқуқлари таъминланмасди. Чунки халқнинг тийнатидаги янгиликка интилиш ва ташаббус тўйғусини эзиб, мажақлаб, одамларни оғзини очишга ҳам кўрақадиган қилиб қўйган эдик. Кўпчилигимиз “Ҳа, энди мустақил давлат қуриш шундай бўлар экан-да”, деб бундай адолатсизликларга кўникиб кетгандик.

Нимасини айтасиз, олис шаҳар ёки қишлоқдан пойтахтга келган ўзбек фарзанди ўз юртида эркин юролмас, ҳар қадамда “паспорт назорати” деган таъқибга учрар эди. Минглаб одамлар юртимизда тўғилиб ва яшаб, Ўзбекистон фуқароси бўлолмай армонда дунёдан ўтиб кетгани ҳам аини ҳақиқат. Тошкент шаҳрида “прописка”дан ўтиш, уй-жой ёки мол-мулк сотиб олишдан кўра бирор-бир хорижий мамлакатга бориб, одамдек яшаш осонроқ эди. Шунинг учун ўз қадрини билган қанча мардум лаш-лушини йиғиштириб, муҳожириликни афзал билгани ҳам ҳеч кимга сир эмас.

Яратганнинг ўзи халқимиз бошига бахт қўшини қўндирди. Йиллар давомида чигаллашиб кетган қанча-қанча оғир муаммолар ҳеч қандай ижтимоий ларзаларсиз, жанжал-тўполонларсиз қисқа муддатда шу қадар муваффақиятли ҳал этилгани чиндан ҳам Аллоҳнинг бизга кўрсатган чекисиз марҳамати эмасми?

Эсингиздир, яқин-яқингача юрагимизда агар чуқур ислохотларни бошлашса, одамларга демократия ва эркинлик берсак, жамиятда талатўл бошланиб кетмасмикан, деган кўрқув ва ҳадик бор эди. Кўрқув эса янгилик ва ислохотлар йўлидаги энг катта тўсиқ. **Хато қилишдан қўрққан одам ҳеч қачон олдинга қараб боролмайди, бирон-бир натижага ҳам эришолмайди.** Халқимиз жуда топиб айтганидек, **“Тоққа чиқмасанг, дўлона қайда, жон чекмасанг, жонона қайда?”**

Кейинги йиллардаги улкан ислохотларимиз тажрибаси бир ҳақиқатни яққол исботлаб бермоқда: эл-юрт билан мулоқот ва маслаҳат қилиб, ҳар бир иш чуқур ўйлаб, одамлар манфаатини кўлаб амалга оширилса, демократик ислохотлар жанжал ва талатўпларга эмас, аксинча, тинч ҳаётимизни, жамиятдаги ўзаро хурмат ва ҳамжиҳатликни янада мустаҳкамлашга хизмат қилар экан. Эзгу мақсадлар билан дадил олдинга боргани халқ ҳам, Яратган ҳам қўллаб-қувватлаб, мардлиги ва жасоратиغا яраша ютук ва натижалар ато этар экан.

Биз бугун янги Ўзбекистон ва Президентимиз мисолида юртимизда амалга оширилаётган оламшумул ўзгаришлар ҳамда уларнинг ҳаётбахш самараси асосида бу фикрга тўла ишонч ҳосил қилиб турибмиз.

Ҳозирги вақтда мамлакатимизда амалга оширилаётган ислохотлар гоёт серкирра ва кенг қўламли бўлиб, улар ҳақида батафсил фикр юритиш, туб моҳиятини очиб бериш учун албатта ўта залварли илмий кузатиш ва тадқиқотлар олиб бориш лозим бўлади. Лекин уларнинг асосий мақсад ва йўналишлари бугунги кунда оддий одамларга ҳам маълум. Булар — инсон ва унинг қадрини юксак даражага кўтариш, барча соҳаларда миллий манфаатларимизни таъминлаш, шу асосда миллати, тили ва динидан қатъи назор, ҳар бир инсон эркин ва фаровон яшайдиган янги Ўзбекистонни барпо этишдан иборат.

Бундай олижаноб мақсадларга эришиш механизмлари ҳам кўпчиликка

қамраб олиш даражаси 27 фоиз бўлган бўлса, ҳозирги вақтда бу рақам 72 фоизга етди. Давлатимиз раҳбари таъкидлаганидек, боғчага қатнаган бола билан боғчага қатнамаган бола ўртасида, уларнинг жисмоний ва ақлий ривожланиши ўртасида катта фарқ бор. Худди шундай, уларнинг ота-оналари ўртасида ҳам ҳаётга, фарзандлар тарбиясига қарашда, истиқболни белгилашда сезиларли фарқ бўлади. Чунки боғча илмий асосда, аниқ методика бўйича тарбия берадиган, боланинг жамиятга, ижтимоий-иқтисодий жараёнларга тайёр ҳолда — онгли фуқаро ва керакли мутахассис сифатида интеграция бўлишини таъминлайдиган таълим-тарбия тизимининг бошланғич ва энг муҳим бўғини. Бу тарбия мактаб

сида юртимизда мактаб таълими ҳам тубдан янгиланмоқда. Ушбу тизимда қисқа муддатда қўшимча равишда 700 минг ўқувчи ўрни яратилгани, бутунлай янги намунадаги 200 га яқин Президент, ижод ва ихтисослаштирилган мактаблар ҳамда 400 та хусусий мактаб фаолияти йўлга қўйилгани фарзандларимиз учун ўқувчилик йилларидан бошлаб таълим-тарбия олишда ўзига хос танлаш имкониятлари яратиб берилаётганидан далолатдир. Бундай ранг-баранглик, бир неча вариантлар мавжудлиги соҳада соғлом рақобат бўлиши, таълим сифатининг ошишида муҳим аҳамиятга эга.

Ешларимиз қамолотида алоҳида ўрин тутадиган олий таълим тизимидаги ҳолатни ҳам кечаги кун билан мутлақо солиштириб бўлмайди. Уртадаги фарқ осмон билан ерча десак, тўғри бўлади.

Сўнги йилларда соҳада амалга оширилаётган изчил ислохотлар туфайли мактаб битирувчиларини олий таълимга қамраб олиш даражаси 2016 йилги 9 фоиздан бугун 38 фоизга етди. Олийгоҳлар сони эса 77 тадан 210 тага, нодавлат институт ва университетлар эса 65 тага етди.

Айниқса, олий таълим олиш бўйича қизларга алоҳида шароитлар яратиб берилаётгани халқимиз орзуларининг яна бир рўёбидир. Чунки қизнинг билимли ва маърифатли бўлиши у униб-ўсган, эртага келин бўлиб борадиган оиланинг бахти. Бу — бутун жамиятнинг бахти. Нега деганда, илм-маърифатли она ўз фарзандларини, албатта, жисмоний ва маънавий баркамол қилиб, замон талаблари асосида тарбиялайди, рўзгорини пок, файзли ва баракали сақлайди, ҳаётда бўлиб турадиган қийинчиликлар пайтида ҳам умидсизликка тушмасдан, ҳар қандай масаланинг ҳуқуқий, моддий ва маънавий ечимини топа олади. Молиявий томондан ҳам, маънавий-руҳий жиҳатдан ҳам мустақил бўлиб, аёллик шаъни ва гурурини асраб ашайди.

Яна бир томони шундаки, қизларнинг билим ва касб-хунарларини, чет тилларни ўрганишига бундай кенг йўл очаётганимиз биз барпо этаётган жамиятнинг маърифий даражаси ортиб бораётганини кўрсатади. Шунинг ўзи Учинчи Ренессанс пойдеворига қўйилган энг муҳим ва мустаҳкам гишт десак, муболага бўлмайди.

Бугунги кунда “обод маҳалла”, “обод қишлоқ”, “маҳаллабай”, “хонадонбай”, “камбағалликни қисқартириш”, “маҳалладаги етилли” каби тушунчалар халқимизнинг қалби ва онига чуқур сингиб, янги давр қадриятларига айланиб бормоқда. Янги Ўзбекистоннинг ижтимоий-маънавий қиёфаси, унинг гоғий асослари ана шундай қадриятларга таянади.

Ҳеч шубҳасиз, ҳаётимизнинг турли соҳа ва тармоқларида кейинги йилларда эришган ютуқларни мустаҳкамлаб, кенг қўламли ислохотларимизни янги босқичга кўтариш — замон талаби. Шу боис, мамлакатимизда “Ўзбекистон — 2030” стратегияси қабул қилини, унинг доирасида улкан амалий ишлар бошлаб юрилади.

Стратегияда 2030 йилга бориб, ялли ички маҳсулотимиз ҳажмининг 160 миллиард долларга, аҳоли жон бошига ҳисоблаганда эса 4 минг долларга етказишдек юксак марралар белгиленди. Албатта, турли таҳдид ва хатарлар, глобал муаммолар ортиб бораётган ҳозирги гоёт мураккаб даврда ўз олдимишга қўйган мақсадларга эришиш осон бўлмайди. Бунинг учун ҳар

бир юрtdошимиз Ватанимиз равнақи, халқимиз келажаги йўлида ўз бурчи ва масъулиятини янада чуқур англаб, замон талабларини тушуниб, аввалгидан бир неча ҳисса кўп ва самарали меҳнат қилиши лозим.

Энг муҳими, бугунги тарихий бурилиш палласида миллий бирлигини, юртимиздаги тинчлик ва оқошталлик, миллатлараро дўстлик ва ҳамжиҳатликни мустаҳкамлаш ҳар қачонгидан ҳам долзарб аҳамият касб этиб бормоқда.

Шу маънода, Президентимиз Шавкат Мирзиёевнинг **“Бир бўлсак — ягона халқимиз, бирлашсак — Ватанимиз”**, деган сўзларида ҳам чуқур ҳикмат, ҳам барчамизга қаратилган ўтли даъват, мурожаат мужассамдир. Демак, халқимизнинг бахти, келажаги ва фаровонлиги, Ватанимиз мустақиллиги, унинг дунё майдонида мустаҳкам кўргондек туриши ва шон-шухрати, аввало, бизнинг бирлигимиз, ҳамжиҳатлигимизга боғлиқ.

Бирлик — бу энг катта имконият, бойлик ва ютук. Чунки айнан бирлик туфайли тарқоқ кучлар, фикрлар, ресурслар ягона мақсад сари сафарбар этилади. Айнан бирлик туфайли кичик имкониятлар катта имкониятга, кичик натижалар катта натижаларга айланади. Айнан бирлик туфайли ҳар биримизнинг ишимиз ва фаолиятимиздаги айрим хато ва камчиликлар барҳам топади. Хатоли тузатиш бу — беҳуда сарфланаётган куч ва имкониятнинг фойдали ишга йўналтириб, ҳаётбахш ресурсга айлантириш, дегани.

Албатта, ҳаётимизда ҳали камчилик ва муаммолар кўп. Энг таъшишли жиҳати — бугунги эркин ва обод ҳаётни, унинг бағридаги улкан имкониятнинг ҳамма ҳам бирдек қадрлаётгани йўқ. Орамизда ношукрчилик қилиб, боқимандалик кайфиятига берилган, фақат давлатнинг қўлига қараб “Ой чиқса ҳам, кун чиқса ҳам менга бўлсин”, деб ўзининг тор шахсий манфаати билан яшайдиганлар ҳам, афсуски, кам эмас. Миллий бирлик ва жипсликнинг буюк қудрати шундаки, у ана шундай инфосоу диёнат манзилдан узоқлашган одамларни ҳам тарбиялаб, соғлом сафга қайтаради.

Сўзимиз бошида алоҳида таъкидланган инсондек муносиб яшаш масаласига қайтайлик. Биз кейинги йиллар давомида ана шундай ҳаётга ургандик. Энди ташвиш ва муаммоларимизни давлат идораларига қўлаб, ойнаб навбатда туриб, минг азобда битиришдек ачинарли ҳолатлар йўқ.

Энди мактаб ўқувчилари ва талабаларни ўқишдан қолдириб, пахта дала-ларига мажбуран ҳайдаш йўқ.

Энди тадбиркорлик йўлида, пок орзу-нигнатлар йўлида минг хил ҳийланайранлар йўқ.

Бул йилнинг ўзида мамлакатимизда юзлаб янги уйлар қурилмоқда. Демак, юрtdошларимиз учун Ватанда “ватансизлик” муаммоси йўқ ва энди ҳеч қачон бўлмайди ҳам.

Умуман, қайси жабҳани олманг, дунёда овоз ва эркин яшаётган мутараққий халқларга хос ҳаёт тарзи, талаб ва мезонлари бизнинг турмушимизга ҳам кириб келаётганини кўрамиз. Барчамизнинг кўксимизни тоғдек кўтаришдан, гуруримизга гуруру қўладиган ана шундай умидбахш жараёнлар бардавом бўлиши, янада кучайиб боришини, албатта, ҳар биримиз истаимиз. Демак, ҳеч қачон ортага қайтмасдан, шу йўлдан қатъий олға боришга барчамиз тайёрмиз.

Шундай экан, азиз ватандош, келинг, жонажон юртимиз равнақи, буюк мақсадлар ижроси йўлида қўлни қўлга бериб, бирлашайлик! Бирлашган халқ ва жамият ўзининг бунёдкорлик қудрати билан қандай улғу ишларга қодир эканини амалда яққол намоеён этиб, ҳар биримиз келажақ авлодларга эзгу ном, ибратли ҳаёт ва мактаб қолдирайлик.

Ҳеч қачон унутмайлик: тоғ жилғаларидек бирлашсак, улғу дарё, улғу денгиз бўлаемиз!

Бирлашсак, ютуғимизга ютук, имкониятимизга имконият, қудратимизга қудрат қўшилади!

Бирлашсак, миллий иродамиз, куч ва салоҳиятимизни тўла намоеён этаемиз!

Бирлашсак, эзгу мақсадларимизга албатта етаемиз!

“Янги Ўзбекистон мактаб остонасидан бошланади”, деган шиор асосида юртимизда мактаб таълими ҳам тубдан янгиланмоқда. Ушбу тизимда қисқа муддатда қўшимча равишда 700 минг ўқувчи ўрни яратилгани, бутунлай янги намунадаги 200 га яқин Президент, ижод ва ихтисослаштирилган мактаблар ҳамда 400 та хусусий мактаб фаолияти йўлга қўйилгани фарзандларимиз учун ўқувчилик йилларидан бошлаб таълим-тарбия олишда ўзига хос танлаш имкониятлари яратиб берилаётганидан далолатдир.

аён: демократия ва эркинлик сиёсатини, дунёга очиқлик йўлини изчил давом эттириш, барча соҳалар ривожига илм, илм ва яна бир бор илм, янгилик ва инновацияларга таяниш, таълим сифатини ошириш, ислохотларни маҳалла даражасига тушириб, халққа янада яқинлаштириш ва ҳоказо.

Биз кейинги йилларда турли соҳаларда эришган ютук ва натижаларимизни фақат статистик таҳлил асосида қайд этишга ўрганиб қолганимиз.

Аслида, ҳар бир рақам ортида инсон ва унинг ҳаёти, халқнинг турмуш даражаси мужассам эканига кўп ҳам эътибор бермаймиз. Келинг, баъзи кўрсаткичларни айнан шу нуқтаи назардан яна бир бор таҳлил чигиринидан ўтказиб кўрайлик.

Агар 2016 йилда боғча ёшидаги болаларнинг мактабга таълим тизими

таълимида янада ривожлантирилади ва олий таълим тизимида такомиллаштирилиб, мантийқий якунига етказилади. Шу нуқтаи назардан, мамлакатимизда мактабга таълим тизими тармоқлари кескин кенгайгани ва улардаги қамров бир неча баробар ортгани туфайли юқорида зикр этилган фарқ болалар ўртасида ҳам, ота-оналар ўртасида ҳам тобора камайиб боради. Бинобарин, жамиятга, ижтимоий-иқтисодий ўзгаришлар жараёнига интеграция бўладиганлар сони кўпаяди, халқнинг умумий мақсадлар атрофидаги бирлиги, жипслиги кучаяди.

Мана кўряписимиз, биргина мактабга таълим тизимидаги ислохотларнинг ижтимоий аҳамияти қанчалик бекиёс.

“Янги Ўзбекистон мактаб остонасидан бошланади”, деган шиор асо-

ТАРАДДУД

Бошланиш 1-бетда

Қорақалпоғистоннинг ер ости бойликлари кўп бўлган ушбу ҳудудда углеводород қазиб чиқариш 1995 йилдан бошланган. Устюрт газ қазиб чиқариш бошқармаси

Ҳозирча бу йил қиш фасли қай даврада совуқ ёки изиқ келишига доир аниқ маълумотлар йўқ. Лекин қиш ҳароратининг қандай бўлишидан қатъи назар, бу мавсумда табиий газга талаб ортиши аниқ. Негаки, юртимизда ишлаб чиқарилаётган электр энергиясининг асосий қисми — қарийб 90 фоизи иссиқлик электр станцияларида газ ёки кўмир ёқиб ҳисобига ҳосил қилинади. Демак, бундан аниқлаш мумкин, иқтисодиёти-

Устюрт

КЕНГЛИКЛАРИДА КЎМИЛГАН БОЙЛИК

миз ривож ва аҳоли фаровонлигини оширишда табиий газ барқарорлиги мўҳим омил саналади.

Президентимиз айни шу боис, бу масалага доим алоҳида эътибор қаратади. Россия билан газ импорти борасидаги келишув ушбу йўналишдаги саяё-ҳаракатларнинг амалий самараси бўлса, асосий томонлари юртимизда янги газ конларини излаб топилш, ўзлаштириш, корхоналарни модернизация қилиш орқали ишлаб чиқариш ҳажмини ошириш бўйича қўлга киритилаётган натижаларда кўзга ташланади. Бунинг билан Устюрт газ ишлаб чиқариш бошқармаси фаолияти мисолида ҳам кўриш мумкин.

Маълумотларга қара, "Ўзбекнефтегаз" акциядорлик жамияти томонидан 2023 йилда 700 дан ортиқ геологик-техник чора-тадбир амалга ошириш ҳамда бунинг эвазига 32,8 миллиард куб метр табиий газ қазиб чиқариш режалаштирилган. Шундан 1,8 миллиард куб метр қисми Устюрт газ ишлаб чиқариш бошқармаси ҳиссасига тўри келади.

томонидан қазиб олинган хомашё газ истеъмолчилар ҳамда "Устюрт газ-кимё мажмуаси"га етказиб берилган.

Мутахассиснинг қўшимча қилишича, иш жараёнидаги бурғилаш ускуналари жуда замонавий. Хитойдан келтирилган

Жорий йил бу ерда қўздан ортиқ геологик-техник тадбирлар ўтказилиши режалаштирилган. Шу жумладан, 7 та излов-қидирув кудуғини бурғилаш, 67 та кудуқда мураккаб турдаги капитал таъмирлаш ишлари олиб борилади. Шу билан бирга, 5 та геологик объект ишга туширилади. Натижада 1,8 миллиард куб метр табиий газ ҳамда 15,8 минг тонна суюқ углеводород қазиб чиқарилади.

2023 йилда Устюрт бошқармасида нефть ва газ геология-қидирув ишлари натижасида 1 та янги майдон бурғилашга киритилди. 20 минг метрдан ортиқ бурғилаш ишлари бажарилди ва 4 та янги қидирув-излов кудуғида қурилиш ишлари тугатилди. Натижада Шарқий Арслон янги газконденсат кони очилиб, табиий газнинг 1 миллиард куб метр янги захиралари топилди. Шу билан Устюрт минтақасида фойдаланилаётган конлар сони 10 тага етди.

ушбу технологиялар 350 тонна юкни кўтариш қувватига эга. Ускуна билан 5 минг метр чуқурликкача қазиб имконияти мавжуд.

— Қўйи Шарқий Бердақ иккинчи қидирув-излов кудуғининг ҳам бурғилаш ишлари якунига етди, — дейди "Ўзбекнефтегаз" бурғилаш ишлари корхонаси бош муҳандиси Мақсуд Жумаев. — Бугунги кунгача 4 минг 500 метргача бурғилаш ишлари олиб борилди. Ушбу кундаги 5-сонли излов-қидирув кудуғида жорий йил 8 январда қўйи юра қатламлари ни ўрганиш, юқори натижада геологик маълумотларни олиш, янги истиқболли нефть-газга истиқболлилик ҳамда углеводород ресурсларини баҳолаш ишлари "Schlumberger" халқаро сервис компанияси билан ҳамкорликда олиб бориляпти.

Ҳозир газ чиқаришнинг охириги босқичлари олиб боришмоқда. Бунда қатлам босими 600 атмосферадан юқори. Қатламдаги ҳарорат эса 150 даражани ташкил этади. Дастлабки ҳисоб-китобларга қара, очилаётган кудуқлардан қатламда 20-30 йил фойдаланиш мумкин. Мутахассисларимиз бу билан чекланиб қолмасдан, қўшимча кудуқларни бурғилаш, шу орқали янги кон захираларини аниқлаш ишларини ҳам давом эттирмақда.

Устюрт ҳудудида табиий газ қазиб олиш бўйича амалга оширилаётган ишлар билан кенг оммани яқиндан таништириш мақсадида ташкил этилган пресс-турда шулар ҳақида атрафлича маълумот берилди.

Умуман олганда, Устюрт ҳудудида 7 минг 535 поғона километр ҳажмда 2D ва 1472 квадрат километр ҳажмда 3D сейсмик қидирув ишлари бажарилиб, 14 та структура излов бурғилашга тайёрланган. Шунингдек, 23 та янги майдон бурғилашга киритилган бўлса, 239 минг 262 метр ҳажмда излов-қидирув бурғилаш ишлари амалга оширилган, 60 та излов-қидирув кудуғида қурилиш тугатилган.

Олиб борилган геологик-қидирув ишлари самараси ўлароқ, аввал нефть-газлик истиқболли тўлиқ ишлатилмаган 3 минг 200 дан 4 минг 500 метргача чуқурликдаги қўйи юра ётқизикларидан саноат аҳамиятига молик газ ва конденсат оқими-

ларини олишга эришилган. Пировардида эса Бешқала, Қўйи Сурғил, Орғилиқ, Қўшқайр, Ғарбий Қўйи Сурғил, Қўйи Шарқий Бердақ, Шарқий Арслон каби 7 та газконденсатли кон очилга муваффақ бўлинди. Шунингдек, 83,7 миллиард куб метр табиий газ ва 4,158 миллион тонна ҳажмда конденсат захираси яратилди.

Сўнги икки йилда ушбу бошқармада углеводородларни қазиб чиқаришни кўпайтиришга қaratилган комплекс чора-тадбирлар эътиборга олинган. 95 та кудуқ мукамал таъмирланиб, 100 километрдан ортиқ ҳар хил турдаги газни ташуви қувурлар тортилиб, ишга туширилган.

Қўйи Сурғил, Қўйи Шарқий Бердақ конларининг остки чуқур қисмида табиий газ захираларига эга бўлган янги қатламларнинг аниқлигини геология-қидирув, конларни ўзлаштириш борасидаги янги йўналишларни очиб бериш билан бир қаторда, Устюрт региони бўйича табиий газ, газ конденсати захираларини ўстириш имконияти мавжудлигини кўрсатди.

Пресс-тур иштирокчиларининг навбатдаги манзили Қўйи Шарқий Бердақ кони бўлди. Конга қарашли 17-кудуқ ишлатиш кудуғи ҳисобланар экан. Лойиҳавий чуқурлиги 4 минг 500 метр.

— Ушбу кудуқни жорий йил 6 сентябрь кунини бурғиланиш бошлаганимиз, — дейди Мақсуд Жумаев. — Бугунги кунда кудуқнинг чуқурлиги 2 минг 300 метрни ташкил қилади. Кудуғимиз лойиҳа бўйича 180 кунга мўлжалланган. Лекин биз чет эл компанияларининг бурғилаш эритмаларидан фойдаланган ҳолда, бунинг 120 кунга мўлжаллаётимиз. Чунки қиш қийинлашиб келяпти, табиийки, газга бўлган эҳтиёж ҳам ошади. Шунинг учун бу ердаги ишларни яқинлаштириш 60 кунга қисқартириб режалаштирдик. Ушбу кудуғимиздан кунига 500 минг куб метр газ олиш мақсад қилинган.

2023 йилда бошқарма табиий газ қазиб чиқариш бўйича юқори марралар, яъни 4-5 миллиард куб метр табиий газ қазиб олишни режалаштирган. Бу кўрсаткичларга эришиш учун 36 та янги газ кудуғи бурғилашдан ишга туширилади. 21 та мавжуд газ кудуғи мураккаб таъмирланиб, 7 та геологик объект ишга бошланади. Бугунги кунда эса Бойлик-1, Қўйи Шарқий Бердақ-5, Қўйи Қўстаў-1, Орғилиқ-3, Ғарбий Қўйи Сурғил-3, Шимолий Урга-3 майдонларида излов-қидирув бурғилаш ишлари олиб боришмоқда.

Йил якунигача 4 та янги майдон излов бурғилашга жорий қилиниши, 54 минг 500 поғона метр ҳажмда излов-қидирув бурғилаш ишлари бажарилиши, 8 та кудуқни қурилиш билан тугатиш режа қилинган.

метр газни комплекс тайёрлаш қувватига эга лойиҳа бўйича бурғиланган. Лойиҳа якунига етса, ушбу қурилма умумий ҳисобда 9 миллион куб метр газни комплекс тайёрлаш имкониятига эга бўлади. У аниқ қиш мавсумида газ қазиб чиқариш ҳажмини оширишга хизмат қилиши билан аҳамиятли. Бош лойиҳачи "ЎзЛТИНефтегаз" АЖ, "Нефтьгазмонтаж" МЧЖ пудратчи ташкилоти қурилиш-монтаж ишларини олиб бормоқда. Ҳозирда лойиҳа бўйича 70 фоиз қурилиш-монтаж ишлари якунланган.

Мазкур геологик тадбирлар натижасида Бойлик, Шарқий Арслон ва Қўйи Қўстаў майдонларининг нефть-газлик истиқболли баҳолалиши ҳамда 12 миллиард куб метр табиий газ ва 450 минг тонна ҳажмда суюқ углеводородлар захираси ўстирилиши кутилмоқда.

Шарқий Бердақ суюқ компрессор станцияси 2017 йилда ишга туширилган. Станцияда 3 та газ ҳайдаш агрегати бор. Лойиҳа бўйича кунлик 6 миллион куб метр, йилга 2 миллиард куб метр паст босимли табиий газ босимини ошириб беришга мўлжалланган.

Шунингдек, 4,5-6,5 минг метр чуқурликдаги қатламларда углеводород захираларини излаш мақсадида Ғарбий Қўйи Сурғил майдонидан 6 минг 500 метр лойиҳавий чуқурлик билан параметрик кудуқ бурғиланмоқда. Бу тарихий воқеа. Чунки шу кунгача бундай чуқурликда кудуқ бурғиланмаган.

Мазкур суюқ компрессор станцияси Шарқий ва Шимолий Бердақ, Арслон, Ином ва Қўйи Сурғил каби конларда мавжуд 200 дан ортиқ кудуқдан кунлик қазиб олинаётган 5,9 миллион куб метр паст босимли табиий газ босимини ошириб, паст ҳароратда газни комплекс тозалаш қурилмасига етказиб беради.

Орол денгизи кўйида газни қазиб олиш ва қайта ишлаш жараёни билан танишар эканмиз, навбатдаги манзилимиз "Арслон" газни комплекс тайёрлаш қурилмаси бўлди. Чўл бағридаги баҳайбат қурилма бизни ҳайратлантирди. Ушбу комплекс қазиб олинаётган газ хомашёсини сув ва конденсатдан ажратиб олиб, тоза газни "Ўзтрансгаз" акциядорлик жамияти тармоқларига узатиб беради.

Шарқий Бердақ суюқ компрессор станцияси қуриш режалаштирилган.

— "Арслон" газни комплекс тайёрлаш қурилмаси Президентимизнинг 2017 йил 9 мартдаги "2017-2023 йилларда углеводород хомашёсини қазиб олишни кўпайтириш дастурини тасдиқлаш тўғрисида"ги қарори асосида 2019 йил декабрда ишга туширилган, — дейди Устюрт газ қазиб чиқариш бошқармаси бўлими бошлиғи Латифжон Жумаурастов. — Комплекс 2 та паст ҳароратли сепарациялаш тармоқларидан иборат. Ушбу тармоқларнинг ҳар бири кунига 3 миллион куб метр, йилга эса 2 миллиард куб метр табиий газни комплекс тайёрлаш қувватига эга. Бу ерда Арслон, Қўйи Сурғил, Ғарбий Қўйи Сурғил конларидан қазиб олинаётган газ қайта ишланади. Яъни паст ҳароратда сепарациялаш билан газ таркибидан қатлам суви, механик бирикмалар ҳамда суюқ углеводородлар ажратиб олинади. Натижада тозаланган табиий газ давлат стандарти талабларига эга етказилади ва магистрал газ қувурлари орқали истеъмолчиларга узатилади.

Кум барханлари билан ўралган бу кенгликларда ер ости бойликларини ўзлаштириш борасида олиб борилаётган ишлар билан танишар эканмиз, захираларимиз кўплицадан хурсанд бўлидик. Уларни қазиб олиш бўйича йирик лойиҳалар амалга оширилаётганидан амин бўлдики, куз-қиш мавсумида табиий газ таъминоти барқарор бўлиши, талафотсиз ўтиши учун зарур чоралар қўриломоқда. Демак, қаҳратон қишда бу сафар уйлариб иссиқ бўлади, ҳеч қандай хавотирга ўрин қолмайди.

Устюрт ҳудудида қайтар эканмиз, кичик-кичик кум барханлари оралаб катта йўл томон беланчақдай тебраниб кетаётган улловимиз бизларни аллагадангай бўлади, кечки чўл шамоли эса теварак-атрофимизда худди моҳир мусавивир сингалари ажиб сурат чиғади. Янтоқ япроқлари биз билан қўл силкиб жайрашаётгандай, тобора олисда қолаётган газ иншоотлари томонидан эсаётган шамол эса "Бу замин барча бойликларга тўла, яна келсангиз, кўрасиз, унчага бу жойларда катта-катта корхоналар барпо этилади", дегандай бўлади...

Устюрт ҳудудида табиий газ қазиб олиш бўйича амалга оширилаётган ишлар билан кенг оммани яқиндан таништириш мақсадида ташкил этилган пресс-турда шулар ҳақида атрафлича маълумот берилди.

МИНАЖАТДИН ҚУТЛИМУРАТОВ, "Янги Ўзбекистон" муҳбири

ТОМОРҚАЧИЛИК

Хаётда баъзан асал аччиқ, қалампир эса ширин бўлиши мумкин экан. Бу фикримизни Фарғона вилоятининг Қўштепа туманида яшаётган Ҳикматхон опа Рўзमतова мисолида кўриш мумкин. Хаёт турфа йўллардан, турфа тасодиф ва воқеалардан иборат. Гоҳ қайси йўлдан юриш, қай манзилга боришни, тақдиримизга нималар битилганини билмаймиз. Лекин пешонамизга ёзилганини ҳам кўрмай иложимиз йўқ.

"Уқчи" маҳалла фуқаролар йиғинида яшовчи Ҳикматхон опа ва Юсуфбек ака Рўзमतов бундан бир неча йил олдин тақдирнинг қаттиқ зарбасига учради. Уларнинг ёлғизгина ўғли Ғулломназир 11 ёшда бахтсиз ҳодиса туфайли вафот этди.

Ғам-андухни кўтара олмаган Ҳикматхон опа қаттиқ бегона бўлиб қолди. Онаюрз учун хаёт тўхтаб қолган эди гўё... Лекин турмуш ўртоғи ва қизи учун оёққа туриши керак эди.

Вақт ҳамма нарсага даво экан. Орандан йиллар ўтди. Қизи Муслимаҳон улғайди, уни турмушга узатишди. У оиласи билан Марғилон шаҳрида яшайди.

ТАҚДИР ДАВОМИНИ ШИРИН ҚИЛГАН АЧЧИҚ ҚАЛАМПИР

Мана, ҳозир Ҳикматхон опа ва Юсуфбек аканинг уч набираси бор. Улар бува ва бувиларини кўргани келганда уйлари қувончу шодликка тўлиб кетади.

Ҳикматхон опа ва Юсуфбек ака ўзлари ёлғиз яшаётганлари туфайли маҳалладаги ўзгалар парваршига муҳтож оилалардан ҳисобланади. Шунинг учун Қўштепа тумани "Инсон" ижтимоий хизматлар маркази ходимлари ва маҳалла фуқаролар йиғини фаоллари улардан тез-тез хабар олиб туради.

Юсуфбек ака 62 ёшда, Ҳикматхон опа эса 61 ёшда. Улар қариллик нафақасида бўлса-да, 4 сотих томорқача ўзлари қарайди. Чол-кампир бир-бирига суяниб

томорқаларини гуллаб-яшнатиш билан машғул.

Маълумотларга разм соладиган бўлсак, юртимизда дунё бозорига хариддориг қишлоқ ҳўжалиги маҳсулотларини етиштириш оммалашмоқда. Хусусан, аччиқ қалампирга жаҳон бо-

зорида талаб жуда юқори. Қолаверса, ўзимизнинг томорқаларда ҳам аччиқ қалампир етиштиришга алоҳида эътибор қаратилади. Чунки бу маҳсулотга юртимизда талаб катта. Айрим қишлоқларнинг овқатни қалампирсиз емаслиги ҳақида эшитганмиз, кўрганмиз. Уларнинг дас-

турхонида ёзда янги узилган, қишда эса тузланган қалампир туриши шарт. Биз ҳикоя қилаётган оила мўъжазига томорқасига аччиқ қалампир кўчати экишининг ҳадисини олган. Ҳар бир сотих ердан икки миллион сўмгача даромад олишади.

— Томорқа олтин хазинамизга айланган, — дейди Ҳикматхон опа. — Етиштирилган аччиқ қалампир маҳсулотимизни халқимиз дастурхонига тортиқ қилаётганимиздан хурсандимиз. Қалампир аччиқ, лекин даромади биз учун "ширин" бўляпти.

Ҳикматхон опа ва Юсуфбек ака ҳар йили эрта баҳордан томорқасида туртбеш хил қалампир етиштириб, ҳосил олади. Томорқачаги нави ва шакли ҳар хил аччиқ қалампирларни, халқ тили билан айтганда, "тузлашади" ҳамда уруғликка сотишади. Харидорлар эса маҳалладошлари. Ҳикматхон опанинг тузланган қалампирини бир татиб кўрган одам "яна борми?" дея қайтиб сўрайди.

Муъжазгина томорқача бир-биридан чиройли қалампирларни кўриб, баҳри дилингиз очилади. Бир қалампирнинг шакли гулдастани эслатса, яна бири қип-қизил гилосга ўхшайди. Ха, инсоннинг қўли гул, деб бежиз айтишмайди-да.

— Уғлимнинг ўлимидан кейин сикилиб ётиб қолдим, ишга ҳам бора олмасдим, — дейди ўғлининг ёдга олган Ҳикматхон опа. — Пойтахтда яшайдиган синглим тасалли бериб, мени овуштириш учун бир қуни антиқа қалампир бериб юборди. "Опа, қаранг, ажойиб экан, уруғини олиб, экиб кўринг-да", деди. Шундан кейин чалғиб, ўзимга ўзим тасалли бердим.

турхонида ёзда янги узилган, қишда эса тузланган қалампир туриши шарт.

Ерга, бир-биридан чиройли қалампирларга меҳрим ошиб, йилдан-йилга уларни кўпайтира бошладим. Томорқа ишларига берилиб, дардим ва ташвишимни бир оз унуттиб, тетиклашдим. Чол-кампир иккимизнинг иккимиз қалампирга тушиб, хонадонларда кам экиладиган 5 хил нағани кўпайтирдик. Жуда серҳосил бўлгани учун яхшигина даромад олдик. Биз шу ёшимизда урда-урада, демак, қолганлар ҳам бемалол урдалай олади. Бунинг учун томорқадан унумли фойдаланиш керак.

— Уйимизга келганлар томорқамизга ҳавас билан қараганда чарқоқларим унутилиб кетади. "Бунча чиройли, қаердан олгансиз, қандай қараясиз?" деган саволларни эшитсам, етиштирилган қалампирларим ҳақида тўқинлиб гапираман, худди фарзандини мақтаган онага ўхшаб, — дейди Ҳикматхон опа.

Опанинг айтишича, аччиқ қалампир серҳосил бўлади. Ер танламайди, кўп меҳнат ҳам талаб қилмайди, вақтида сув бериб, озиклантриб, ишлов берилса, кўзланган ҳосилни олиш мумкин. Шунинг учун иштиёқи бор одам ёшми-кексами, бу ишни бемалол урдалай оларкан. Қисқаси, одамда иштиёқ ва хоҳиш, қолаверса, бир оз ҳаракат бўлса kifoya.

Ҳикматхон опанинг ҳикоясини тинглаб, бугунги кундаги ширин ҳаётига разм солиб, бир нарсга амин бўлидик. Демак, ҳар қандай ишни бошлаш ва урдалаш ўзимизга боғлиқ экан.

Ёрқиной ҚОСИМОВА, журналист

ИЛМ-ФАН ТАРАҚҚИЁТИ

ТИББИЁТДА ЯДРОВИЙ ТЕХНОЛОГИЯЛАРНИ ҚўЛЛАШ ҚАНЧАЛИК МУҲИМ?

Бошланғич 1-бета

Ўзбекистон Фанлар академияси Ядро физикаси институти, Соғлиқни сақлаш вазирлиги, Бухоро давлат тиббиёт институти томонидан ташкил этилган анжуманда ядровий тиббиёт соҳасидаги замонавий тенденциялар, турли касалликларни ташхислаш ҳамда даволаш учун ядро-физикавий усулларни ишлаб чиқиш ва улардан фойдаланиш, бу борада соҳадаги энг сунгги ютуқлар билан танишиш, халқаро илмий ҳамкорликни кенгайтириш хусусида сўз юритилди.

15 мамлакатта экспорт қилади. Уларнинг сифати жаҳон стандартларига жавоб беради. 1999 йили Женевада корхонага сифат учун халқаро олтин юлдуз белгиси берилгани сўзимизни тасдиқлайди. Корхона ISO 9001:2008 сифат менежменти тизими халқаро стандартга мувофиқлик сертификатига эга. 2020 йилдан бир қатор махсусотлар JMP стандарти бўйича чиқарилаётган.

Корхонада тиббиёт, биотехнология, қишлоқ хўжалиги ва бошқа соҳалар учун умумий мақсадли радионуклидлар (фор-32, фосфор-33, олтингургурт-35, темир-55, темир-59, йод-125, йод-131, самарий-153, лютеций-177, олтин-198 ва симоб-203) ишлаб чиқарилади. Шунингдек, онкологик, кардиологик ва эндокрин касалликларни ташхислаш ҳамда даволаш учун 60 дан ортиқ радиофармацевтик препарат ва 10 дан ортиқ юқумли касалликни аниқлашда қўлланиладиган экспресс иммун тест тизими тайёрланади.

Бу дори-дармонларни мамлакатимиз клиникаларида қўллаш борасида яхши натижаларга эришилди. Хусусан, Nano Medical Clinic муассасасида лютеций-177 PSMA-617 дориси қўлланган 91 фойзгача беморда простата бези саратонини самарали даволашга эришилди.

Бу ҳақда клиника директори Я.Носирхужаевнинг конференциядаги маърузаси йиғилганларда катта қизиқиш уйғотди. Бундай изланишлар натижаси конференцияга келган хориқлик олимларда

катта таассурот қолдирди. Ҳозир дунё бўйича фойдаланилаётган йод-125 изотопи асосидаги дори-дармоннинг 80 фоизи институтиимизда ишлаб чиқарилиши уларни хайратга солди. Бундан ташқари, фосфор-32, фосфор-33 радиоизотопи махсусотларининг 60-70 фоизгача қисми Ўзбекистонда ишлаб чиқарилади. Конференцияда "Бизда ҳам худди шундай восита ишлаб чиқарилади. Бундай бўлиши мумкин эмас", деган эътирозлар ҳам янгради. "Қанча ишлаб чиқараясиз?" деб сўраганимизда, "Бир йилда 50 юри ишлаб чиқарамиз", деган жавоб бўлди. "Институтиимизда бир ойда 100 юри ишлаб чиқарилади", деганимиздан кейин бошқа саволга ўрин қолмади. Бу мамлакатимизда ядро тиббиёти ривожланаётгани, соҳада бошқалар қатори дадил одимлаётганимизга бир мисол.

Биз ҳозир ишлаб чиқараётган воситаларимиздан фойдаланиб, уларни ташхис ва даволаш жараёнида қўллашда бир оз ортада қоляпмиз. Ривожланган давлатлар бу борада жуда илдамлаб кетган. Анжуманга келган олимлар Ўзбекистонда ишлаб чиқарилган дорилардан даволаш ва ташхис жараёнида самарали фойдаланаётганини айтди. Тан олиш керак, бу соҳа уларда анча ривожланган. Биз бу тажрибани мамлакатимизда ҳам қўлласак, фойдадан холи бўлмайди. Аҳоли соғлигини мустақамлаш, ҳаёт тарзи сифатини яхшилашга хизмат қилади.

— Тиббиётда ядровий технологияларни қўллаш қанчалик муҳим? Улар ёрдамида ташхис қўйиш имконияти қай даражада?

— Ядровий тиббиёт иккита фаннинг узаро бирлашувидан ташкил топган. Булар — ядро физикаси ва тиббиёт. Ядро физикаси энг ёш фанлардан. Унинг ривожлана бошлаганига ҳали бир аср ҳам бўлгани йўқ. Тиббиёт эса энг қадимги ва инсонпарвар фан йўналишларидан биридир. Мана шу икки фаннинг бирлашуви, албатта, катта самара кўрсатапти. Чунки айнан ядровий тиббиёт усуллари касалликни энг бошланғич давридан аниқлаш имкониятини беради. Сезгирлиги ва организмдаги турли паталогияларни кўриш имконияти бошқа усулларникига нисбатан анча юқори.

фосфор-32, фосфор-33, олтингургурт-35, темир-55, темир-59, йод-125, йод-131, самарий-153, лютеций-177, олтин-198 ва симоб-203) ишлаб чиқарилади. Шунингдек, онкологик, кардиологик ва эндокрин касалликларни ташхислаш ҳамда даволаш учун 60 дан ортиқ радиофармацевтик препарат ва 10 дан ортиқ юқумли касалликни аниқлашда қўлланиладиган экспресс иммун тест тизими тайёрланади.

Бу дори-дармонларни мамлакатимиз клиникаларида қўллаш борасида яхши натижаларга эришилди. Хусусан, Nano Medical Clinic муассасасида лютеций-177 PSMA-617 дориси қўлланган 91 фойзгача беморда простата бези саратонини самарали даволашга эришилди.

Бу ҳақда клиника директори Я.Носирхужаевнинг конференциядаги маърузаси йиғилганларда катта қизиқиш уйғотди. Бундай изланишлар натижаси конференцияга келган хориқлик олимларда

“Радиофармацевтик” давлат корхонаси ядровий тиббиёт учун препарат ва бирикмалар, шунингдек, радиоактив изотопли махсусотлар ишлаб чиқаради. Махсусотларни Республикаимизнинг бир қатор клиникаларига етказиб бериш билан бир қаторда, МДХ, Европа давлатлари, АҚШ, Канада, Бразилия, Япония, Хитой каби

“Энг охириги ишлаб чиқарган дориларимиздан бири — лютеций-177-ПСМА-617 простата бези саратони ва метастазларини даволашда самарали ишлатилапти. Ўтган йилнинг октябридан шу кунга қадар саратонга чалинган оғир аҳволдаги 35 беморда қўлланди. Даволашнинг тўрт курсидан кейин беморлар аста-секин соғлом ҳаётга қайтди.

Турли ўсма касалликларини эрта аниқлашга ёрдам беради. Шунинг учун бу жуда прогрессив, жадал ривожланаётган усуллардан. Ўзбекистонда ҳозир ядровий тиббиётнинг ривожланаётган йўналишларидан бири позитрон-эмиссион томография. Яқин йилларгача бу йўналиш умуман йўқ эди. Ҳозирги кунда юртимизда ишлаб турган учта позитрон-эмиссион томография (ПЭТ) мавжуд. Улар касалликларга эрта ва аниқ ташхис қўйишда самарали ишлатилапти. Ўйламанки, яқин йилларда бу йўналиш янада ривожланади.

Мамлакатимизда саратон касаллигини даволашга катта эътибор қаратиляпти. Ҳар бир вилоятда ПЭТ маркази фаолияти йўлга қўйилиши вазифаси белгиланган. Зеро, аниқ қўйилган ташхис самарали даволашнинг асосидир. Бемор аниқ ташхис асосида даволанади, бу самара бериши шубҳасиз. Шу боис, позитрон-эмиссион томографияда ташхис қўйиш усулидан янада кенгроқ фойдаланилса, мақсадга мувофиқ бўлади.

— Бу усул юртимизда қайси клиникаларда фаол қўлланыпти?

— Ҳозир М.Федорович номидаги клиник санаторида ташхис қўйишда ядровий тиббиётнинг барча усулларидан кенг фойдаланиляпти. New Life Medical, NANO Medical Clinic клиникаларида ПЭТ томографияси ва радионуклид диагностикаси йўлга қўйилган. Бу ерда қатор радиоизотоплардан фойдаланган ҳолда турли касалликлар даволаняпти. Масалан, самарий-153 оксабифор, лютеций-177 изотопидан олинган бир неча хил доридан, йод-131, йод-125 дан ҳар хил касалликларни ташхислаш ва даволашда кенг фойдаланиляпти.

Энг охириги ишлаб чиқарган дориларимиздан бири — лютеций-177-ПСМА-617 простата бези саратони ва метастазларини даволашда самарали ишлатилапти. Ўтган йилнинг октябридан шу кунга қадар саратонга чалинган оғир аҳволда

давлатларга махсусотларимизни етказиб бераймиз.

— Ўзбекистонда АЭС қурилиши режаси бор. АЭС ядро технологиялари ядровий тиббиёт ривожига қандай ўрин тутаяди?

— Ядро технологиялари жуда кенг йўналишларни қамраб олади. Улар ичида энг йириги, айтиш мумкинки, тождори — ядро энергетикаси. Чунки ядро энергетикаси бир неча йил бурун Халқаро атом энергияси агентлиги (МАГАТЭ) томонидан “яшил” энергетика сирасига киритилди. Илгари “яшил” энергетика шамол, қуёш ва сувдан иборат учурчак бўлса, ҳозир ядро энергетикаси ҳам унга киритилиб, квадрат шаклини олди. Чунки ядро энергетикаси экологик тоза ва энг муҳими, доимий барқарор электр энергиясини етказиб берувчи манбадир. Доим бир хил, об-ҳаво ва бошқа ташқи муҳитга боғлиқ бўлмаган ҳолда, турғун равишда энергия ишлаб чиқаради.

МАГАТЭнинг баҳолашча, яқин келажакда ядро энергетикаси асосий энергетика манбаларидан бирига айланади. Шунинг учун Ўзбекистонда АЭС қуриш тўғрисидаги қарор муҳим аҳамиятга эга. Бу, албатта, шахсий фикрим.

Одамларда қандайдир радиофобия — радиациядан қўрқиб бор. Институтиимиз 60 йилдан бери Тошкентдан 30 километр нарида фаолият юртияпти. Ядро реактори ишлаб турибди, бироқ ҳозиргача атом энергияси ядро зарар етказгани йўқ. Кўриладиган бошқа атом станцияларида ҳам хавфсизлик масаласи жуда муҳим.

Мисол учун, ҳозиргача дунё бўйича 450 та реактор ишлаб турган бўлса, 1954 йили биринчи атом станцияси ишга туширилган, дейдиган бўлса, 70 йилда атиги иккита йирик ҳодиса бўлган — Чернобыль ва Фукусима. Бундай ҳодиса бошқа соҳаларда ҳам юз бериши мумкин. Лекин бу ақс садо берадиган мавзу бўлгани учун одамларда радиофобияни кўзга тикиш мумкин. Шунга қарамай, ядро энергетикаси ҳозир энг хавфсиз энергия манбаларидан бири деб қараш мумкин. Нега? Чунки ҳозир қурилаётган атом реакторлари таннархидан ундан бир қисми хавфсизлигини таъминлашга йўналтирилган. Хавфсизлик, хавфсизлик, яна хавфсизлик — атом энергетикасининг шиори. Шунинг учун ҳозирги станцияларнинг хавфсизлиги энг юқори даражада.

Бу ўз ўрнида ядровий тиббиёт ривожига ҳам сезиларли таъсир кўрсатади. Россиядаги бир қанча АЭС реакторларида тиббиёт учун реактор радиоизотоплар ишлаб чиқариш йўлга қўйилган. Улар катта қувватга эга. Шундай юқори қувватга эга реакторларда жуда кўп миқдорда изотоп ишлаб чиқариш мумкин.

Ҳозир АҚШ, Буюк Британия, Канада, Германия, Нидерландия, Чехия, Япония, Хиндистон, Хитой, Эрон, Туркия, Миср, Аргентина, Бразилия каби кўп

“Янги Ўзбекистон” муҳбири Рисолат МАДИЕВА суҳбатлашди.

ОЗИҚ-ОВҚАТ ХАВФСИЗЛИГИ

Қишлоқ хўжалиги илми тўқлик, фаровонлик ва ободлик асосидир

Инсоният бугун барча соҳа ривожланган XXI асрда яшаяпти. Лекин озиқ-овқат муаммоси, аграр соҳа масалалари янги асрда ҳам долзарблигича қолган. Дунё аҳолисини очарчилик, тўйиб овқатланмаслик, ичимлик сув каби муаммолар тобора кенг қамраб олмақда. Мутахассисларнинг таъкидлашча, ушбу инкироз қўлаб жоҳролар, иқлим ҳазариши, қурғоқчилик ва иқтисодий ҳисоб-китоблардаги ўзгаришлар натижасида анча вақтдан бери етилиб келаётган.

Қолаверса, COVID-19 пандемияси ҳамда дунё мамлакатларининг бир-бирига озиқ-овқат ва бошқа турдаги санкцияларни тартибсиз жорий қилиши ҳам масалани янада мураккаблаштириб юборди. Бу эса, ўз навбатида, қишлоқ хўжалиги махсусотлари нархининг кескин ошишига сабаб бўлмоқда. Маълумотларга қараганда, 2030 йилга бориб, озиқ-овқат махсусотларининг нархи 35 фоизгача қимматлашади. Шу сабабли, охириги йилларда БМТ ва бошқа йирик жаҳон тўқилмаларида озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги махсусотларини етиштириш бўйича йирик конференция ҳамда бошқа тадбирлар ўтказиб келинмоқда.

Ўтказилган халқаро конференция фикримиз тасдиғидир. Ўзбекистон Республикаси ва БМТ Озиқ-овқат ва қишлоқ хўжалиги ташкилотининг техник кўмагида ташкил этилган маъмур анжуманда 30 дан ортиқ давлатдан 2 мингдан зиёд мутахассис иштирок этди.

Маъмур форумда мамлакатимизнинг аграр салоҳияти яққол намоён бўлди. Тадбирда қатнашган 26 мамлакатдан келган 100 дан зиёд компания вакиллари Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги имконияти билан қияндан танишиб, ҳамкорлик ўрнатишга катта қизиқиш билдирди. Мамлакатимиздаги қатор олий таълим муассасалари раҳбарлари ва профессор-ўқитувчилари билан бирга Термиз аграртехнологиялар ва инновация ривожланиш институти масъуллари ҳам анжуманда қатнашиб, Финляндия, Польша, Литва, Малайзия каби мамлакатларнинг соҳага ихтисослашган ОТМлари билан ҳамкорлик шартномалари имзоланган

эришди. Бу келгусида қишлоқ хўжалиги инновацияларни жорий қилишда маъмур мутахассисларни тайёрлаш учун янги имкониятлар очади.

Ҳозир жаҳон озиқ-овқат хавфсизлиги мўътадил ёки ўткир бўлмаган шароитда 2,3 миллиард инсон яшаяпти. Шундан 556 миллиони (25 фоизи) Осиё қитъасида. Дунёда охириги йиллардаги геосийёсий вазият билан боғлиқ ҳолат озиқ-овқат хавфсизлиги учун ҳам етарли таҳдидлар пайдо қилди. Айниқса, Африка қитъасидаги очарчилик ҳолати йилдан-йилга ёмонлашиб бормоқда. Албатта, бу хавф

хатарларнинг барчаси ҳам Ўзбекистон учун хос эмас. Масалан, юртимизга очарчилик хавф солаётгани йўқ. Лекин ернинг шўрланиши, сўғиршиш учун сув ресурслари камайиб бораётгани, чўлланиш, қурғоқчилик каби таҳдидлар қишлоқ хўжалиги махсусотларини етиштиришдаги асосий муаммоларга айланмоқда.

Охириги йилларда юртимизда қишлоқ хўжалиги янги ҳаётда шўрланиш жорий қилинди. Яқин-яқингача сақланиб келган пахта яккахокимлигига барҳам берилиб, ердан самарали фойдаланишга эътибор қаратилди. Биринчи марта

давлат қишлоқ хўжалиги ери аҳолига эътибор қаратилган. Хусусан, вилоятда 2023 йилда ғалладан бўшаган ернинг 90 минг 800 гектарига тақрибий экин экилди. Шундан кластер ва фермер хўжалиги ўз эҳтиёжи учун 31 минг 191 гектарга, фермер хўжалиги аъзолари 49 минг 550 гектарга, “Темир дастари”, “Аёллар дастари” ва “Ёшлар дастари” да рўйхатда турганлар 1 минг 21 гектарга тақрибий экин эккан.

Сурхондарё вилоятида 2023 йилда 390 минг 141 тонна озиқ-овқат махсусоти реализация қилиш режалаштирилган. Бунда ички истеъмол учун 134 минг 599 тонна, экспорт учун 60 минг 472 тонна, қайта ишлаш корхоналарига 79 минг 979 тонна, захирга 79 минг 589 тонна, Тошкент шаҳри ва бошқа ярмаркаларга юбориш учун 35 минг 503 тонна озиқ-овқат махсусоти етиштириш кўзда тутилган.

Воҳанинг иқлими деҳқончилик учун жуда қўлай, махсусотлари эрта пишади. Шу боис, сўнгги беш йилда мева-сабзавот асосий экин майдони 2,5 баробар кенгайтирилди. Бу йил аҳоли учун яна 8 минг 500 гектар кенг аспахотлар вилоят қишлоқ хўжалиги ҳам ижобий таъсир кўрсатмоқда. Чунки, янги турдаги деҳқон-фермер хўжаликлари ташкил этилиб, экин турлари бозор муносабатлари асосида етиштириляпти. Махсусотлар тури кўпайиб борапти. Бу эса ички бозорни сифатли озиқ-овқат махсусотлари билан таъминлаш ва хориқга ҳам экспорт қилишга йўл очади. Воҳа деҳқонлари аллақачон экспортроқ махсусот етиштиришнинг ҳадисини олган. Бунда давлат томонидан логистика, божхона, карантин соҳасида деҳқон-фермерларга яратиб берилаётган катта имкониятлар муҳим омил бўлаётти.

Шунингдек, камбағалликни қисқартириш мақсадида ҳам таъминланган оилаларга ер ажратиб бериляпти. Улар ердан унумли фойдаланиб, икки-уч мартагача ҳосил оляпти. Бундан ташқари, ҳудудда

тақрибий экин экишга ҳам алоҳида эътибор қаратилган. Хусусан, вилоятда 2023 йилда ғалладан бўшаган ернинг 90 минг 800 гектарига тақрибий экин экилди. Шундан кластер ва фермер хўжалиги ўз эҳтиёжи учун 31 минг 191 гектарга, фермер хўжалиги аъзолари 49 минг 550 гектарга, “Темир дастари”, “Аёллар дастари” ва “Ёшлар дастари” да рўйхатда турганлар 1 минг 21 гектарга тақрибий экин эккан.

Сурхондарё вилоятида 2023 йилда 390 минг 141 тонна озиқ-овқат махсусоти реализация қилиш режалаштирилган. Бунда ички истеъмол учун 134 минг 599 тонна, экспорт учун 60 минг 472 тонна, қайта ишлаш корхоналарига 79 минг 979 тонна, захирга 79 минг 589 тонна, Тошкент шаҳри ва бошқа ярмаркаларга юбориш учун 35 минг 503 тонна озиқ-овқат махсусоти етиштириш кўзда тутилган.

Воҳанинг иқлими деҳқончилик учун жуда қўлай, махсусотлари эрта пишади. Шу боис, сўнгги беш йилда мева-сабзавот асосий экин майдони 2,5 баробар кенгайтирилди. Бу йил аҳоли учун яна 8 минг 500 гектар кенг аспахотлар вилоят қишлоқ хўжалиги ҳам ижобий таъсир кўрсатмоқда. Чунки, янги турдаги деҳқон-фермер хўжаликлари ташкил этилиб, экин турлари бозор муносабатлари асосида етиштириляпти. Махсусотлар тури кўпайиб борапти. Бу эса ички бозорни сифатли озиқ-овқат махсусотлари билан таъминлаш ва хориқга ҳам экспорт қилишга йўл очади. Воҳа деҳқонлари аллақачон экспортроқ махсусот етиштиришнинг ҳадисини олган. Бунда давлат томонидан логистика, божхона, карантин соҳасида деҳқон-фермерларга яратиб берилаётган катта имкониятлар муҳим омил бўлаётти.

Шунингдек, камбағалликни қисқартириш мақсадида ҳам таъминланган оилаларга ер ажратиб бериляпти. Улар ердан унумли фойдаланиб, икки-уч мартагача ҳосил оляпти. Бундан ташқари, ҳудудда

Абдуғаффор Жўраев, иқтисодий фанлари доктори, профессор

21 ОКТАБРЬ — ЎЗБЕК ТИЛИ БАЙРАМИ КУНИ

Ўзбек тилининг замонавий ахборот технологиялари ва коммуникацияларига фаол интеграциялашувини таъминлаш, ўзбек тилини рақамлаштириш борасида белгилаб берилган вазифаларнинг ижро қилиниши натижасида университет нафақат ўзбек тили ва адабиёти бўйича классик университет, балки рақамлаштирилган смарт-университет сифатида ҳам тараққий топиб, ривожланиб бормоқда.

ЎЗБЕК ТИЛИНИ РАҚАМЛАШТИРИШ янги босқичда

Мустақиллик даврининг энг улғу имконият ва неъматларидан бири ўзбек тилининг ўз ерида обрў-эътибор топиши, давлат тили мақоми олишидир. Шунга кўра, бугунги кунда ўзбек тили миллий мафкурамизнинг таркибий қисмларидан ва мустақиллигимизнинг бош белгиларидан бири бўлиб қолмоқда.

Охириг йилларда ўзбек тилининг давлат тили сифатида нуфузи, обрўси, қўлланишини кенгайтиришда бир неча муҳим, бир-бирини тўлдирувчи, манъий давом эттирувчи ҳужжатлар — Президентимизнинг 2019 йил 21 октябрдаги “Ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ва маъқени тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги, 2020 йил 20 октябрдаги “Мамлакатимизда ўзбек тилини янада ривожлантириш ва тил сиёсатини такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги фармонлари ва 2020 йил 10 апрелда “Ўзбек тили байрами кунини белгилаш тўғрисида”ги қонун қабул қилиниши муҳим тарихий, сиёсий, ижтимоий аҳамиятга эга бўлди.

2020 йил 20 октябрдаги фармонга кўра: а) 2020-2030 йилларда ўзбек тилини ривожлантириш ва тил сиёсатини такомиллаштириш концепцияси; б) 2020-2030 йилларда ўзбек тилини ривожлантириш ва тил сиёсатини такомиллаштириш концепциясини 2020-2022 йилларда амалга ошириш дастури;

в) 2020-2030 йилларда ўзбек тилини ривожлантириш ва тил сиёсатини такомиллаштиришнинг асосий йўналишлари тасдиқланди. Концепциянинг асосий йўналишларида ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ва маъқени тубдан ошириш борасида бир қанча устувор вазифалар бажарилиши назарда тутилган.

Мазкур муҳим ҳужжатларда акс эттирилган устувор вазифаларни ҳаётга татбиқ қилишда ўзбек тилининг замонавий ахборот технологиялари ва коммуникацияларига фаол интеграциялашувини таъминлаш, яъни ўзбек тилига оид барча илмий, назарий ва амалий маълумотларни ўзига жамлаган электрон кўринишдаги ўзбек тили миллий корпусини яратиш, ўзбек тилини интернет тармоғида оммалаштириш, унда муносиб ўрин эгаллашини таъминлаш, дастурий маҳсулотларнинг ўзбекча иловаларини яратиш, ўзбек тилини ўргатувчи компьютер дастурларини кенг миқёсда амалиётга татбиқ қилиш, ўзбек тилидаги матнлар таҳририга мўлжалланган компьютер дастурларини яратиш, ўзбек тилидан жажоннинг етакчи хорижий тилларига ва хорижий тиллардан ўзбек тилига таржима қилувчи компьютер дастурларини ишлаб чиқиш, давлат тилида яратилган дастурий таъминотларни

янага сертификатлаш ва стандартлаштириш хизматини жорий этиш, етакчи хорижий ижтимоий тармоқлар интерфейсларининг тиллари таркибига ўзбек тилини қўшиш масаласини ўрганиш қабилар долзарб аҳамият касб этади.

Ушбу вазифалар ижроси юзасидан Алишер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университетиде қатор ишлар амалга ошириб келиняпти. Ўзбек тили таълими факультети компьютер лингвистика кафедраси ҳузурида Компьютер лингвистикаси илмий-амалий маркази фаолият кўрсатмоқда. Марказда компьютер лингвистикаси таълим йўналиши ва магистратура мутахассислиги талабалари устозлари илмий раҳбарлигида филологик масалаларни моделлаштириш, уларнинг маълумот ва билимлар базасини тадқиқ этиш, сунъий интеллект учун тилни моделлаштириш усулларини яратяпти.

Шунингдек, улар лексик маълумотлар базалари — лингвистик он-

таржима, тил корпусларини яратиш бўйича амалий масалаларни ечиш, филологик ахборот тизимларини ишлаб чиқиш, қидирув тизимлари, компьютер графикаси, маълумотлар базасини яратиш ва улардан фойдаланиш бўйича билим, кунлик ҳаётда малакаларга эга.

Бугунги кунга келиб, университетда бажарилган қуйидаги амалий ишлар санаб ўтилган устувор вазифаларни бажаришга, яъни ўзбек тилини тўлиқ рақамлаштиришга салмоқли ҳисса қўшмоқда:

ган сўзнинг ўхшаш бирликлари (word embedding)ни аниқлаш функцияси йўлга қўйилди.

Мазкур дастурий восита (натижа)ларнинг амалий аҳамиятини қуйидагича кўрсатиш мумкин. Улар:

Ўзбек тили бирликларини турли аспектда таҳлил қилишга бағишланган илмий тадқиқотлар олиб бориш учун очик манба сифатида хизмат қилади; имлони текшириш воситаларини ишлаб чиқишда маълумотлар базаси ва машинали ўқитиш асосидаги маълумотлар базаси вазифасини бажаради;

тология, ахборот-қидирув тизимлари, компьютер лексикографияси, машина таржимаси, компьютер лингвистикаси терминологияси, компьютер лингводидактикаси муаммолари тадқиқи билан шуғулланиб, лисоний рақамли технологиялар ишланмаларини яратиш бўйича изланишлар олиб бормоқда. Талабалар табиий тилни қайта ишлаш (NLP), автоматик

1. Сунъий интеллект методлари асосида ўзбек тили лексик бирликларини (сўз, ибора ва бошқалар) автоматик-семантик таҳлил қилиш имконияти яратилди (<http://uznatcorpara.uz/uz/Similar>).

Бунда ўзбек тили корпусидаги матнлардан муайян сўзни қидириш асосида бу сўзнинг семантик майдонини ҳосил қилиш мумкин. Семантик майдонда қидирилган сўзнинг ассоциатив бирликлари, синоним, антоним, градуоним ва валентлики ҳосил қилувчи бирликлари тўпланяпти.

Бир миллиарддан кўпроқ гапни қамраб олган ўзбек тили корпуси асосида ўзбек тили бирликларини POS теглаш яри-мавтоматик усулда амалга оширилди.

Сунъий интеллект ва қоидаларга асосланган ёндашув билан яратилган бой натижаларнинг аниқлиги даражаси 95,5 фоизга тенг. Бугунги кунда тил корпусида матнлардаги лексик бирликлар: сўз, ибора, NER (номланган объект)ларни автоматик теглаш учун машинали ўқитиш усули ҳам қўлланылмоқда.

Ўзбек тили бирликларини семантик таҳлил қилишга сунъий интеллектни қўллаш орқали ўзбек тилидаги истал-

ўзбек тили савол-жавоб тизимини ишлаб чиқишда маълумотлар базаси ролини бажаради;

Ўзбек тилини она тили сифатида ўқитишда катта базадаги ўқув материаллари сифатида фойдаланиш имконини беради;

Ўзбек тилини хорижий тил сифатида ўқитиш учун ўзбек тилининг бой лексик имкониятларини кўрсатиб берувчи маълумотлар базаси бўлиб хизмат қилади.

Масалан, ўзбек тилини мустақил ўрганаётган хорижлик бу тизимларда сўровни амалга ошириб, битта сифат ёки от туркумига мансуб сўзнинг ассоциатив боғлиқ бирликларига қидирув берар экан, у тасаввур қилмаган бирликлар ҳам корпус интерфейсидадан ўрин олади. Бунга у бор-йўғи бир неча сонияларни бағишлайди.

2. Университетда яратилган воситалар сирасида “Ўзбек тилининг морфологик анализатори” (<http://www.uznatcorpara.uz>) ҳам муҳим амалий аҳамиятга эгадир.

Ахборот-қидирув тизимлари (Google, Yandex, Google translate)да ўзбек тили матнларини морфологик

жиҳатдан автоматик ишлов бериш воситаси — ўзбек тили морфологик анализатори вужудга келиши натижасида ўзбек тилининг компьютер ишлови борасида қуйидаги муаммолар ечими топилади:

— ўзбек тили лексикаси морфологик жиҳатдан таснифланади; — Google, Yandex каби қидирув тизимлари, Google translate таржимониде морфологик бирликларни тўғри таҳлил қилиш жиҳатдан автоматик ишлов бериш сифати ошади; — машина таржимаси сифати яхшиланади; — ўзбек тилида турли корпуслар яратиш, корпус таҳлилига автоматик морфологик, семантик ишлов бериш имкони пайдо бўлади.

3. Университет олимлари ва тадқиқотчилари томонидан тайёрланган “Туркий тилларнинг лингводидактик электрон платформаси” (<https://uzlang.navoiy-uni.uz/about>) лойиҳаси халқаро аҳамиятга эга бўлиб, у хорижий тажрибаларни миллий тадқиқотларга қўллаш натижасида юзага келди. Мазкур платформа Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Миллатлараро муносабатлар ва хорижий мамлакатлар билан дўстлик алоқалари қўмитаси ҳузуридаги миллий маданий марказлар (қозоқ, қирғиз, татар, бошқирд, турк, озарбайжон миллий маданий марказлари) ҳамда хориждаги ватандошларнинг жамоат ташкилотлари учун ҳам зарур манба бўлиб хизмат қилмоқда. Зеро, электрон платформа мамлакатимизда турк, озарбайжон, қозоқ, қирғиз, татар тилида сўзлашувчи аҳоли учун ўзбек тили билан бирга ўз она тилларини, қардош туркий халқлар тилини ўрганишга мўлжалланган. Унда ўзбек, турк, озарбайжон, қозоқ, қирғиз, татар тилидаги лингводидактик материаллар, аудио ва видеороликлар, фотолар, матнлар, диалог-сўхбатлар намуналари, ҳар бир тил бўйича лугатлар (таржима лугатлари, синоним сўзлар, фаол сўзлар, миллий-маданий буюқдор сўзлар лугатлари) жамланган. Платформада аудио-видео, рақамли технологиялар имкониятларидан максимал даражада фойдаланилган. Ундан туркий тилларни ўрганишни мақсад қилган исталган инсон, олий таълим тизимидаги туркий филология мутахассислари таълимий ресурс сифатида фойдаланиши мумкин. Шунингдек, у Ўзбекистонда истиқомат қилаётган қозоқ, турк, озарбайжон, қирғиз, татар миллати вакилларига ўз она тилларини ўрганиши учун шу пайтгача мавжуд бўлмаган яхлит электрон ресурсга эҳтиёжини қоплаш вазифасини бажаради. Энг муҳими, мамлакатимизда қардош туркий халқлар тилларини тарғиб қилишга бағишланган электрон платформа орқали ички ва ташқи туризмни ривожлантириш имкониятлари кенгаймоқда.

2023 йилдан бошлаб университетда жаҳон глобал тармоғида ўзбек тилидаги материаллар сони ва сифатини ошириш, ўзбек халқининг миллий ўзига хослигини ифодаловчи тушунчаларнинг батафсил изоҳини глобал тармоққа жойлаш бўйича “Ўзбек миллий маданиятига хос атамаларга оид мақолалар базасини яратиш” (Википедия электрон энциклопедияси мезонлари асосида) мавзусидаги, “Ўзбек адабиётининг қўп тилли (ўзбек, рус, инглиз тилларида) электрон платформасини яратиш”, “Bolangar adabiyoti.uz электрон платформаси ва унинг мобил иловасини яратиш” сингари лойиҳалар ҳам ўз фаолиятини бошлаб, амалий жиҳатдан бу борадаги қўллаб муаммолари масалаларга ечим топишда қўл келмоқда.

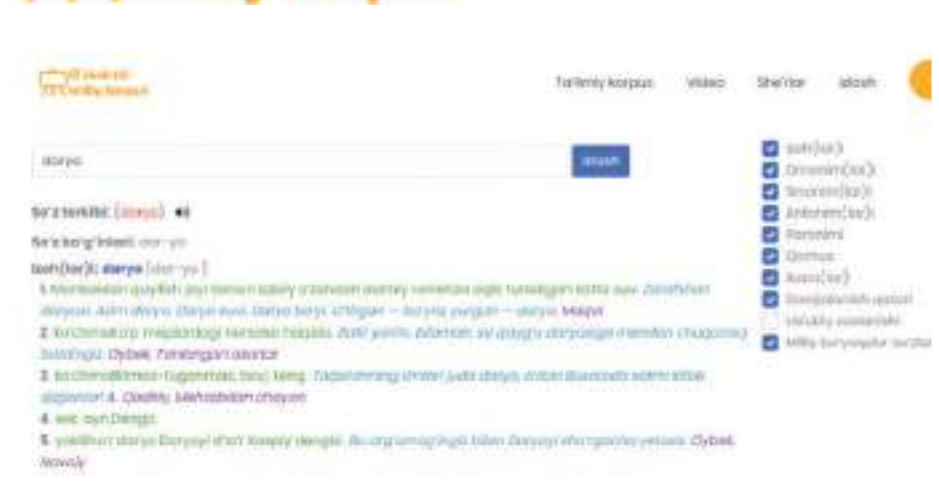
4. Университетнинг амалий ишларидан яна бири “Ўзбек тилининг таълимий корпуси” (<http://uzschoolcorpara.uz>) бўлиб, бу корпус она тили ва адабиёт, давлат тили ўқитувчилари ва ўзбек тили, адабиёти, ўзбек халқининг тарихи, маданиятини ўрганаётганлар учун ахборот базаси — муҳим методик адабиётларнинг йиғиндиси, зарурий электрон манбадир. Зеро, таълимий корпусдан дидактик аҳамиятга эга бўлган ресурслар — электрон дарсликлар, ўқув қўлланмалар, ўқув-услубий мажмуалар, машғулотлар ишланмалари, машқлар, глоссарийлар, виртуал лабораториялар, кўргазмалар, шунингдек, онлайн энциклопедиялар, лугатлар, геоахборот (картографик) тизим, кўргазмали қўлланмаларнинг рақамли кутубхонаси, қўшимча ахборот материаллари ва электрон даврий нашрлар ҳамда фанни ўзлаштириш бўйича ўз-ўзини баҳолаш тизими — онлайн тестлар мажмуалари ўрин олган. Тил таълимиде ахборот-коммуникация технологияларининг энг самарали электрон манбалари сифатида электрон лугат, ўрганилаётган тилда мультимедиа материалли, ихтисослаштирилган ўқув ресурслари, электрон алоқа воситаси фарқланади. Таълимий корпус она тили ҳамда хорижий тилни ўрганишда бирдек аҳамиятли. Тилни ўргатишда лугат бойлигининг катталигини кўрсата олиш, сўзнинг қўлланиш имкониятини у ёки бу грамматик конструкция орқали тушунтириш учун мисоллар массивини кўрсатишда мазкур корпус жуда қўл келади. Тил таълими учун муҳим бўлган мисолнинг доимий янгиланиши бориши, буни акс эттириб туриш хусусияти ҳамда имконияти фақат корпусда мавжуд. Ўқитувчи янги, ишонarli, чексиз ҳамда хилма-хил мисолларни шу ердан топа олади, тошириқ, машқларни белгилашда қиналмайди, бир неча дақиқада мавзу бўйича янги-янги мисоллардан иборат топшириқларни тайёрлай олади.

Хуллас, ўзбек тилининг замонавий ахборот технологиялари ва коммуникацияларига фаол интеграциялашувини таъминлаш, ўзбек тилини рақамлаштириш борасида белгилаб берилган вазифаларнинг ижро қилиниши натижасида олийгоҳ нафақат ўзбек тили ва адабиёти бўйича классик университет, балки рақамлаштирилган смарт университет сифатида ҳам тараққий топиб, ривожланиб бормоқда. Шунга кўра, университетнинг устувор йўналишларига мос тарзда миллий тилимиз нуфузини янада ошириш халқаро ҳамжамиятда ҳам Ўзбекистоннинг ижобий имижини шакллантиришга ҳисса қўшади, деб умид қиламиз.

Зеро, олий таълимни ривожлантиришга қаратилган оқилона сиёсат ва тўғри стратегия ўзбек тилининг давлат тили сифатидаги нуфузи ошиши ҳамда халқаро мақоми кучайишига хизмат қилади.

Саодат МУҲАМЕДОВА,
филология фанлари доктори, профессор,
Ботир ЭЛОВ,
техника фанлари бўйича фалсафа доктори, доцент,
Шаҳло ҲАМРОЕВА,
филология фанлари доктори, доцент

O'zbek tili milliy korpusi

GAZETADAGI MATERIALLARNI LOTIN EZUVAIGA AСОSOLANGAN ЎЗБЕК АЛИФОСИДА Ўқиш учун MAZKUR QR-KODNI SKANER QILING.

